

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет фінансів
Кафедра податків і фіскальної політики

Кравчук Світлана Вікторівна

**РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ У ВІТЧИЗНЯНИХ
РЕАЛІЯХ**

Спеціальність 8.03050801 – фінанси і кредит
Магістерська програма – фінанси в системі митних органів

Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр»

Студент групи ФМОзм-51
Кравчук С.В.

(підпис)

Науковий керівник
к.е.н., ст. викл. Ткачик Ф.П.

(підпис)

Дипломну роботу допущено
до захисту

«_____» _____ 2014р.

Зав. кафедри
д.е.н., проф. Крисоватий А.І.

(підпис)

Тернопіль - 2014

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ.....	6
1.1. Історичний розвиток та джерела митної справи.....	6
1.2. Сутність, роль та принципи здійснення державної митної справи... ..	18
1.3. Нормативно-правові аспекти управління митною справою в період утворення Міндоходів України.....	24
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	33
2.1. Показники ефективності здійснення митної справи та діяльності митних органів.....	33
2.2. Реалізація митної політики в сфері наповнення державного бюджету України.....	49
2.3. Моніторинг функціонування служби охорони праці в митних органах.....	60
Висновки до розділу 2.....	68
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ.....	70
3.1. Базові аспекти міжнародного співробітництва з питань митної справи.....	70
3.2. Вектори удосконалення основних процесів здійснення державної митної справи.....	81
Висновки до розділу 3.....	89
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	94
ДОДАТКИ.....	102

ВСТУП

Інтеграція України до глобального та європейського політичного, економічного та правового простору – процес дуже складний і неоднозначний. На цьому шляху існують загрози неконтрольованого з боку держави відкриття національних ринків, що пов'язано з певними ризиками, серед яких ризики зниження експортного потенціалу та створення конкуренції для вітчизняних виробників товарів. Саме тому в Україні особливої уваги та гостроти набуває питання щодо вдосконалення системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності для підвищення її ефективності, визначення принципів і напрямів удосконалення, застосування необхідних інструментів регулювання.

Досвід економічно розвинутих країн світу показує, що державна політика має окреслювати рамки економічної діяльності учасників економічних відносин, стимулюючи або стримуючи її залежно від наявних економічних пріоритетів. При цьому одним із головних завдань регулювання економічної системи є підтримання динамічної рівноваги між спрощенням організації діяльності суб'єктів ЗЕД та державним контролем за нею для досягнення визначених державою показників економічних перетворень у суспільстві.

Митна справа – це економічний інструмент держави для реалізації її митної та зовнішньоекономічної політики. Проте нині існують різні підходи у формуванні цілей, змісту, сутності та визначень поняття митної політики держави і митної справи.

В останні роки акценти у здійсненні митної справи у світі зміщуються до застосування таких принципів: завчасний електронний обмін даними, послідовне застосування управління ризиками, використання нових технологій для неруйнуючого контролю під час огляду товарів та тісне співробітництво митних органів між собою і з підприємствами. Таким чином, у світовій практиці все більшої ваги набуває організація митної справи, заснована на управлінні ризиками, що дозволяє оптимально використовувати ресурси митних органів, контролювати здійснення митного оформлення на ділянках, де

існує найбільший ризик порушення митного законодавства, дозволяючи за цього основній масі товарів і фізичних осіб достатньо вільно здійснювати переміщення через митний кордон України.

Вітчизняні реалії, пов'язані із входженням України у світовий економічний простір, вимагають розробки ґрунтовних наукових теоретичних та практичних засад формування ефективної системи митних органів, які б сприяли гармонійному розвитку суспільства та підвищенню добробуту нації.

Важливий внесок у дослідження проблем розвитку державної митної справи у вітчизняних реаліях зробили такі українські та зарубіжні вчені як: В. Андрущенко, І. Бережнюк, В. Геєць, О. Гребельник, І. Іващук, С. Ківалов, Б. Кормич, Ю. Кунєв, М. Каленський, А. Крисоватий, В. Ляшенко, В. Мартинюк, В. Науменко, Р. Нурєєв, П. Пашко, П. Пісний, Д. Приймаченко та ін.

Віддаючи належне високому рівню досліджень перелічених авторів, варто зазначити, що зовнішньоекономічна сфера розвивається досить динамічно, тому питання ефективного розвитку митної справи у вітчизняному фіскальному просторі залишаються дуже значущими та актуальними, потребуючи подальших досліджень та оперативного реагування з урахуванням частих змін організаційно-правових основ митної справи у вітчизняній та світовій митно-податковій політиці.

Метою роботи є розгляд теоретико-організаційних положень митної справи, дослідження практичних показників реалізації державної митної політики та систематизація напрямів удосконалення державної митної справи в Україні.

Виходячи з мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розглянути історичний та сучасний розвиток митної справи;
- визначити сутність та описати основні принципи здійснення державної митної справи;
- визначити нормативно-правові аспекти управління митною справою;
- висвітлити основні показники ефективності здійснення митної справи та діяльності митних органів;

- проаналізувати сучасний стан реалізації митної політики в сфері наповнення державного бюджету України;
- здійснити моніторинг функціонування служби охорони праці в митних органах;
- дослідити базові аспекти міжнародного співробітництва з питань митної справи;
- окреслити вектори удосконалення основних процесів здійснення державної митної справи.

Об’єктом дослідження є система управління митною справою як важлива складова сучасної фіскальної політики України.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади реалізації митної політики України.

Методологічною основою дослідження виступали Митний кодекс України, Податковий кодекс України, Закони Верховної Ради України, Укази Президента України, Постанови Кабінету міністрів України, Накази Міністерства фінансів України та Міністерства доходів і зборів України.

Теоретичною основою дипломної роботи виступають монографії, публікації вітчизняних науковців у фахових періодичних виданнях, матеріали наукових конференцій, навчальна література та інтернет джерела.

Результати дослідження були **апробовані** на:

- Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Актуальні проблеми менеджменту в сучасних глобалізаційних процесах» (м. Ірпінь, 2014 рік);
- XI Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації» (м. Тернопіль, 2014 рік);

Обсяг роботи становить 106 сторінок, наведено 4 таблиці, 18 рисунків, 3 додатків та 73 літературних та інформаційних джерела.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

1.1. Історичний розвиток та джерела митної справи

В історії виникнення митної справи велике значення мають скіфські племена, які з'явилися в степах Причорномор'я на початку VII ст. до н. е. і які тисячоліттями господарювали в степах Євразії. Хоч племена і були войовничі, але вони займалися торгівлею з грецькими колоніями. Скіфи (праслов'яни) досягли значних успіхів у зерновому землеробстві, перетворивши його на товарне виробництво. Саме скіфи першими запропонували світовому ринку такі товари, що стали традиційними, а саме: зерно, віск, мед, хутро. Натомість вони отримували вина, ювелірні прикраси, предмети розкоші.

Значний крок у справі захисту економічних і політичних інтересів праслов'янами був зроблений у VI ст. до н. е., коли розпочався другий етап освоєння грецькими переселенцями Північного Причорномор'я та Криму.

Купуючи в орачів зерно, продукцію тваринництва та хутро греки експортували у північні «варварські» землі прянощі, маслини, вина, олію, посуд, прикраси тощо. Хоча грецькі колонії не були представниками праслов'ян і використовували місцеве населення у своїх інтересах, вони відкрили там шлях до зв'язків з південними народами. Тому і після занепаду грецьких колоній праслов'янські племена вели жваву торгівлю з країнами Малої та Середньої Азії і Візантії. Володарі Хазарського каганату – держави, яка утворилась у середині VII ст., не тільки стягали зі слов'янських племен данину, а й збирали з іноземних купців торгове мито, чим перешкоджали вільній торгівлі проукраїнських племен з Візантією та іншими державами [1].

Перші згадування про торговельні мита, якими на території України обкладалися предмети споживання, відносяться до періоду Київської Русі. Збирачі торговельних мит фігурують у кодексі давньоруського феодального права «Руська Правда». У договорі князя Олега з Візантією вже згадуються

митні звичаї та пільги [2, 104]. В той період були підписані дві торгівельні угоди з Візантією, так звані «договори з греками»:

1) договір 907 р. (іншими джерелами 911 р) підписаний київським князем Олегом та підтверджуючий привілеї київських купців:

- данина по 12 гривень на уключину судна;
- Візантія повинна утримувати київських купців 6 місяців;
- забезпечення безмитної торгівлі.

2) договір 944 р. підписаний приємником Олега – князем Ігорем та встановлюючи певні обмеження:

- скасування безмитної торгівлі для київських купців;
- обмеження імпорту парчі та шовку [3].

«Договори з греками» не тільки фіксували стан зовнішніх зв'язків стародавньої російської держави (поряд з військово-політичними аспектами), а також визначили подальший розвиток зовнішньоторговельної, а саме митної, політики Русі. Схема основних торгових напрямів Київської Русі наведена на рисунку 1.1.

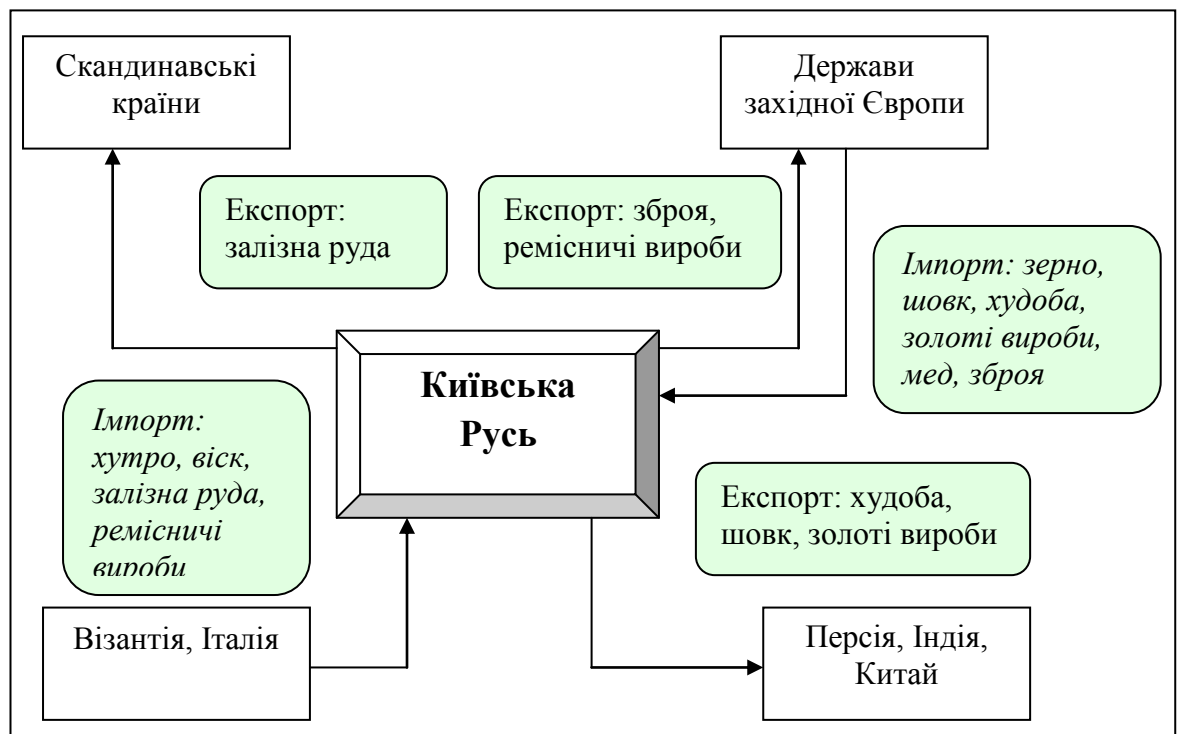

Рис. 1.1. Основні торгові напрями Київської Русі

Джерело: складено автором на основі [1]

Починаючи з XV ст. Україна вступає у період запорізького козацтва. В руках запорізьких козаків була вся торгівля Польщі, Литви, України і Південної Росії XVI-XVIII ст. Першим торговим партнером запоріжців була Туреччина. За договором 1649 р турецького султана з «Військом Запорізьким і народом руським», тобто з вільною Україною, сторони взяли на себе такі обов'язки: Туреччина – надавати українським купцям право вільно плавати по Чорному та Білому морям зі всіма їх портами, у будь який час заходити у порти та скільки завгодно стояти там. вільно спілкуватися з купцями материкових та річних міст з питань продажу, купівлі і обміну; будувати у портах складські приміщення (тобто безмитно торгувати в Турецьких володіннях), а Україна – перешкоджати запорізьким та донським козакам нападати на Османську Імперію. Завдяки чому на Запорозькій Січі були свої митні порядки. З архівних документів 17-16 століття можливо побачити, що кораблі, не доходячи до Січі версту, витримували 20-ти денний карантин і входили до бухти безмитно [4].

З 1648 р. по 1654 р. Б. Хмельницький направив у Москву 10 уповноважених посольств, Москва до України – не менш 15. Одним з результатів цих регулярних дипломатичних зв'язків було і врегулювання митних питань між Росією та Україною. В Універсалі Б. Хмельницького 1654 р. установляються такси митних оплат, так званої «індукти» з привізного краму. Митні побори на границях і доходи з оренди гарячих напоїв приносили Українському державному скарбові 100 000 червоних золотих щорічно. Поборці державних прибутків називалися індукторами або екзакторами.

У перший час після Переяславської ради 1654 р. Україна мала своєрідне (якого не мала жодна інша адміністративна одиниця Росії) козацько-старшинське самоврядування, військо, суд, податкову систему, митні кордони. Однак умовами «Переяславських статей» 1659 р., при гетьмані Ю. Хмельницькому Україна позбавилась права на самостійні зовнішні відносини. Митна система України з часів Б. Хмельницького представлена на рисунку 1.2.

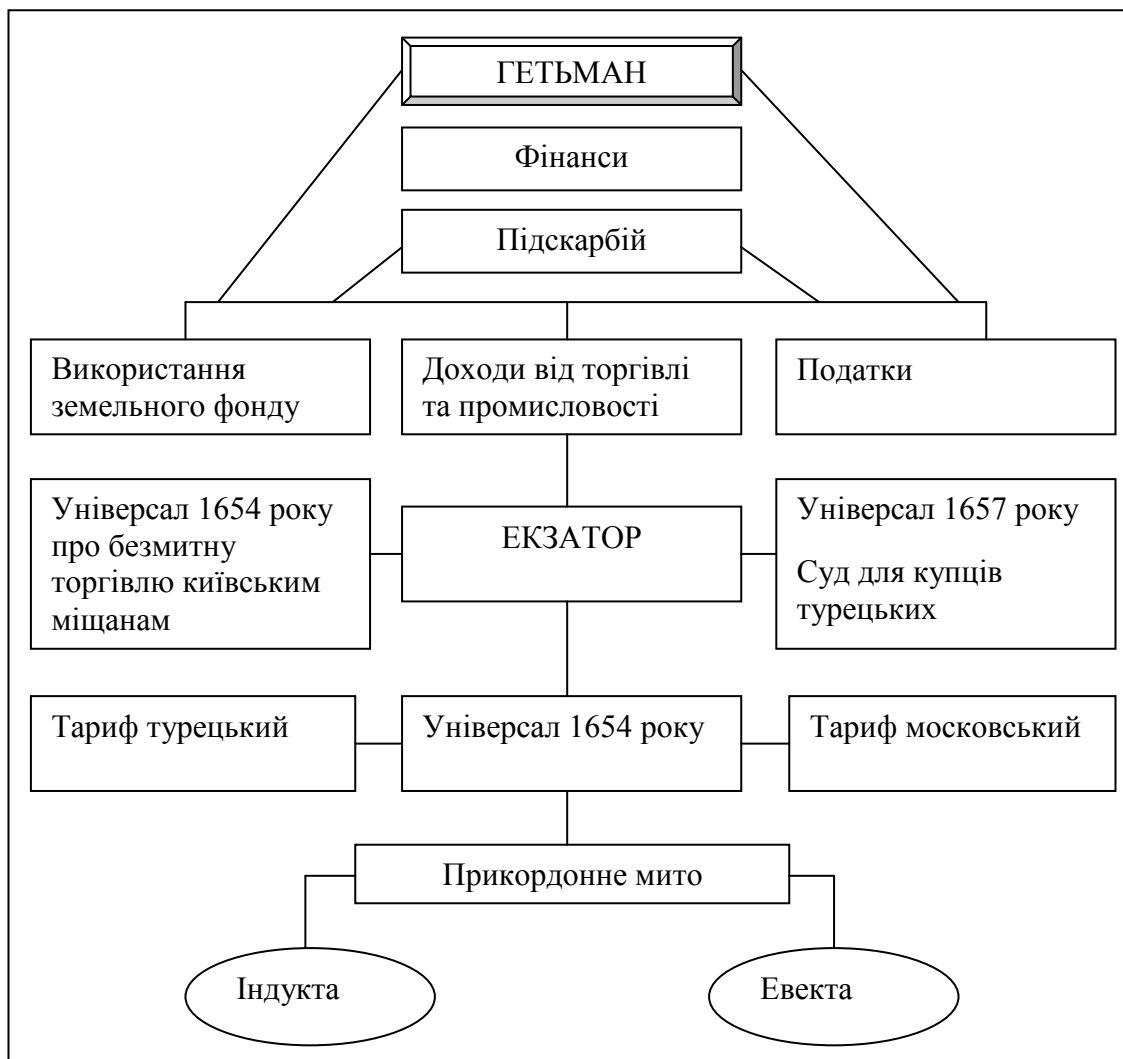

Рис 1.2. Митна система України за часів Богдана Хмельницького

Джерело: складено автором на основі [1,3]

5 квітня 1710 р. у м. Бендери була підписана Конституція Пилипа Орлика, яка мала статтю 16 «Необхідність державного регулювання митної справи».

До кінця XVII ст. в українських землях, які входили до складу Російської держави, складалася система митних установ із своїми штатами. У період переворотів з 1725 по 1762 роки митна політика характеризувалася непослідовно. В 1724 р Катерина I видала наказ про «Покровительський митний тариф» (товари, які ввозилися іноземними купцями, обкладалися митом, руські купці могли вивозити свої товари без перешкод). Але в 1726 р. і в 1728 р. були підписані російсько-англійські та російсько-прусські договори, які

встановлювали режим взаємного митного добробуту. Митний тариф 1731 р. цілком відмінив «Покровительський митний тариф» [5].

Реформа 1753 р. внесла зміни у митні заклади, ліквідувалися внутрішні митниці. У зв'язку з ростом контрабанди у 1754 р. була створена прикордонна варта, набирались команди митних кінних об'їждчиків. Митним тарифом 1767 р. були встановлені мита на продукт, які виготовлялися в країні на низькому рівні або в незначній кількості, та на продукти, які вивозились і були конкурентоспроможними з російськими. Були застосовані нові митниці в Одесі, Севастополі, Ростові-на-Дону та інших містах. Посилювалась охорона митних кордонів. Виникають нові ідеї вільної торгівлі та мореплавання. Поступово закладаються передумови для розвитку та практики митної справи.

До початку XIX ст. вже митний кордон співпадав з державним кордоном. Уряди Олександра I та Миколи I проводили заступницьку митну політику, орієнтуючись на збільшення митних доходів казни. Зовнішньоторговельний обмін постійно зростає. Створювались проекти митних статутів, митні округи, велась звітність про конфісковані товари та зловживання на митницях. Митна політика першої половини XIX ст. в основному відображала обмеження ввозу іноземних товарів, забезпечувала верхівці Російської буржуазії високий прибуток, нагромадження капіталів для розвитку промисловості. Початок другої половини XIX ст. негативно відобразився на митній діяльності. Митні доходи скоротились. Зовнішня торгівля завмерла в тяжких умовах Кримської війни 1853-1856 рр. і Паризького митного договору. В митній політиці віддавалась перевага цільній торгівлі, зменшувались мита на сільськогосподарські продукти і ціни на них. За статутом 1857 р. на території України були створені 7 митних округів та 23 митниці, а також Севастопольська митниця, яка мала статус митного відділу:

- Радзивилівський округ: Радзивилівська, Гусятинська, Раковецька, Дружпольська, Волочиська;
- Скулянський округ: Новоселицька, Скулянська, Липканська;

- Ізмаїльський округ: Кубейська, Карпинська, Татар-Бунар, Акерманська;
- Одеський округ: Одеська, Херсонська, Миколаївська, Очаківська;
- Феодосійський округ: Феодосійська, Євпаторійська;
- Керч-Єнікальський округ: Керченська, Бердянська;
- Таганрозький округ: Маріупольська, Таганрозька. Ростовська [6].

В 1864 р. в Міністерстві фінансів був організований департамент митних зборів для управління митними закладами. Підвищувалась діяльність митного контролю у сфері боротьби з контрабандою. У 1877-1887 рр. наступила політика обмеження ввозу іноземних товарів. У 1876 р з 10 міст було Прийнято рішення брати в золотій валюті митні збори. Митний тариф 1891 р. підвищив ввізні мита на іноземні машини, хімічні товари, бавовну, цукор, чавун, рейки. Кордон не був забезпечений у відношенні, митного контролю.

Рис. 1.3. Загальна система митного округу у 1857 році

Джерело: складено автором на основі [1,6]

Із другої половини XVIII ст. і до утворення СРСР митна справа на території тодішньої Малоросії регулювалась винятково законодавством Російської імперії. До набрання чинності у 1923 р. Договору про утворення СРСР між радянськими республіками існували тісні взаємини міжнародно-правового характеру в різних сферах діяльності, у тому числі й у митній справі, які стосувалися митної політики і митного законодавства. Інакше кажучи, існував митний союз.

З утворенням СРСР відповідно до стандартної схеми федеративного устрою зовнішні відносини і митна справа перейшли під керівництво загальносоюзних органів. Першим нормативним актом радянської влади у сфері митних відносин була Постанова РНК РСФСР 1917 р. «Про порядок видачі дозволу на ввіз і вивіз товарів», яка закріплювала підпорядкованість митних органів і їх функціональні обов'язки, а також порядок ввозу і вивозу товарів.

У 1922 р. при Раднаркомі РРФСР було засновано Митно-тарифний комітет, до функцій якого відносились складання і зміна товарних списків, вирішення питань щодо застосування тарифів, висновки по проектах законів, торговельних договорів, конвенцій тощо, які мають відношення до митної справи. На початку 1922 р. був виданий Декрет ВЦВК «Про зовнішню торгівлю», яким визначалися суб'єкти господарювання, що одержували право виходу на зовнішні ринки [7].

В роки Великої Вітчизняної Війни митні органи забезпечували пропуск вантажів, необхідних для нашої армії і тилу, їх збереження. Робота митниць у післявоєнні роки була спрямована на відбудову народного господарства, зміцнювався кадровий склад митниць. Були сформовані щорічні всесоюзні курси підвищення кваліфікації працівників митних закладів. В 50-ті, на початку 60-х років був виданий ряд постанов та інструкцій, ям регулювали питання пропуску через кордон вантажів, транспортних засобів, осіб та міжнародних поштових відправлень. У 1962 р. була підписана в Берліні угода про співробітництво і взаємодопомогу з митних питань між країнами. 5 травня 1964

р. Президія Верховної Ради СРСР затвердила новий Митний кодекс СРСР. Швидко розвивались економічні, туристичні, культурні, наукові, спортивні та інші зв'язки з зарубіжними країнами, зростав і обсяг роботи по виконанню митних операцій. Тут були і свої проблеми: нестача кадрів, відсталість митниці у технічному оснащенні, нестача оглядових приміщень в пунктах пропуску на державному кордоні [8].

Особливістю першого етапу еволюції митної служби в Україні (1991 – 1996 рр.) є те, що створення власної системи митних органів відбувалося паралельно з розбудовою всього державного механізму. Ставши суверенною державою, Україна розпочала самостійне політичне та економічне життя, створення власних державних органів управління, у тому числі митної служби, яка покликана захищати економічні інтереси та сприяти розвитку торговельних відносин.

З прийняттям Декларації про державний суверенітет України та проголошенням незалежності України нагальною проблемою стало забезпечення її територіальної цілісності. Однак унаслідок досить умовного характеру кордонів між колишніми радянськими республіками, недостатнього технічного оснащення митниць, відсутності відповідної нормативної бази і досвідчених фахівців Україна опинилась фактично відкритою для незаконного ввезення і вивезення товарів, безконтрольного переміщення людей, а також для ввезення в Україну екологічно небезпечних відходів. Існували й суто українські проблеми: брак підготовлених кадрів і оглядових приміщень у пунктах пропуску, відсталість митниць щодо технічного оснащення, повільне вдосконалення форм і методів боротьби з контрабандою.

Першим кроком у подоланні недоліків було прийняття 25 червня 1991 р. Верховною Радою України закону «Про митну справу в Україні», в якому проголошено, що Україна «як суверенна держава самостійно створює власну митну систему і здійснює митну справу» [9]. У 1991 р. Верховна Рада України прийняла постанову про створення Державного митного комітету України як

центрального митного органу країни і затвердила перший в Україні Митний кодекс, який набув чинності з 1 січня 1992 р. та діяв до 1 січня 2004 р.

Держмитслужба незалежної України в 1991 р. дістала у спадок від колишнього СРСР 26 митниць, розташованих в орендованих приміщеннях, а також автомобільні пункти пропуску, чотири з яких були побудовані ще в 50-х - 60-х рр. ХХ ст. Кількість службовців митних органів не перевищувала 2,6 тис. осіб. Особливою проблемою того часу була відсутність мережі внутрішніх митниць, що значною мірою стримувало розвиток зовнішньої торгівлі і тому було неприпустимим. Крім того, не була розроблена нормативна база, катастрофічно не вистачало кваліфікованих кадрів. Великою проблемою стала прозорість, а по суті повна відкритість кордону України з Росією, Білоруссю і Молдовою (4 650 км кордонів), що не відповідало економічним інтересам України.

Особливої гостроти проблема розбудови власної митної системи набувала з огляду на те, що, з одного боку, будувати цю систему необхідно було як сучасну, організаційно й функціонально пристосовану до ринкової економіки. З іншого ж боку, доводилося зважати на незрілість та перехідний характер економічних процесів, які додавали суттєвих труднощів у розбудові митної системи. Митний кодекс 1992 р. визначив як першочергове завдання митних органів захист економічних інтересів України, виконання якого було неможливим без створення самих митних установ. Тому 1992 р. без перебільшення можна вважати найрезультативнішим роком з погляду кількості новостворених митних органів і початком другої стадії формування їх кадрових ресурсів. За 1992 р. кількість митних органів збільшилася вдвічі: митниць – з 26 до 52, митних постів – зі 111 до 225, а кількість працюючих у митних органах за вказаний період зросла з 3 997 осіб до 6 131 особи, тобто на 65 %.

У 1993 р. відбувся відчутний спад у зростанні кількості митних установ. За рік було створено нових 13 митниць та 20 митних постів. Для забезпечення належного функціонування митних органів та прикордонних військ у грудні 1993 р. була прийнята Комплексна програма розбудови державного кордону

України. Програмою було визначено комплекс організаційних, правових і матеріально-технічних заходів щодо побудови митної інфраструктури та розвитку мережі пунктів пропуску через державний кордон до 2000 р.

Для виконання поставлених завдань Держмитслужбою була проведена реконструкція діючих міжнародних пунктів пропуску. Загалом в Україні наприкінці 90-х рр. ХХ ст. збудовано та відкрито для митного контролю 79 міжнародних та міждержавних пунктів пропуску і 2 поромні переправи, з них 16 пунктів діють за постійною схемою. Водночас штатна кількість працівників митної служби зростає до 13 126 осіб, що майже на 215 % більше за попередній рік. Таке збільшення кількості працюючих вимагало відповідних заходів щодо побудови митної інфраструктури, одним з яких і стало прийняття Комплексної програми розбудови державного кордону України [10].

Другий етап еволюції митної служби розпочався у 1996 р. з виходом 29 листопада 1996 р. Указу Президента України про створення Державної митної служби України на базі Державного митного комітету України та його органів. У п. 1 цього указу зазначалося, що «митну справу також здійснюють регіональні митниці, митниці, спеціалізовані митні управління та організації, які утворюються у встановленому порядку» [4]. Цей указ створив реальні умови для здійснення поглибленої структурної перебудови та реформування митної служби, зміцнення її управлінських важелів, підвищення рівня організаторської роботи. Є всі підстави констатувати, що прийняття цього документа є підсумком першого етапу формування митної служби нашої держави та свідченням про її вихід на якісно новий, вищий рівень розвитку.

Наступний етап еволюції митної служби починається у 2004 р. з набуттям чинності нового Митного кодексу. Організаційна структура митної служби, постійно вдосконалена і неодноразово реформована, на сьогодні складається із сукупності територіально розподілених митних установ, що функціонують на основі єдиних інституціональних норм, які регулюють зв'язки і відносини за ієрархією митних органів між їх підрозділами і персоналом. Протягом цього періоду відбувалося декілька реорганізацій управлінської структури митної

служби в напрямі скорочення регіональних митниць та введення до структури управління вертикальних структур. На сьогодні вони представлені трьома регіональними митницями, дві з них – інформаційна і енергетична, – по суті, не є регіональними органами управління в їх класичній інтерпретації. Цей період характеризується як етап комплексного вдосконалення діяльності митної служби і реалізації заходів з наближення стандартів її роботи до європейського і світового рівнів [11].

З урахуванням пріоритетів, визначених народною владою, підготовлено оновлений проект Закону України «Про митну службу України», концептуальною ідеєю якого є визначення статусу митної служби України, її інституції як системи компетентних державних органів у галузі митної справи, що відповідає вимогам Митного кодексу Європейського Союзу, Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур. Чітко визначено функції, повноваження та відповідальність митної служби України. З прийняттям цього законодавчого акта її діяльність стане більш відкритою, прогнозованою та ефективною [12].

Сучасний період розвитку митної справи в Україні варто датувати з моменту прийняття нової редакції Митного кодексу України [13] у 2012 році та утворення у 2013 році Міністерства доходів і зборів України [14], яке об'єднало функціональні обов'язки в сфері реалізації митної та податкової політики.

Згідно нової редакції Митного кодексу України, встановлені порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності органів

доходів і зборів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, становлять державну митну справу.

Державна митна справа здійснюється з додержанням прийнятих у міжнародній практиці форм декларування товарів, методів визначення митної вартості товарів, систем класифікації та кодування товарів та системи митної статистики, інших загальноновизнаних у світі норм і стандартів.

Засади державної митної справи, зокрема, правовий статус органів доходів і зборів, митна територія та митний кордон України, процедури митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України, митні режими та умови їх застосування, заборони та/або обмеження щодо ввезення в Україну, вивезення з України та переміщення через територію України транзитом окремих видів товарів, умови та порядок справляння митних платежів, митні пільги, визначаються Митним кодексом України, Податковим кодексом України та іншими законами України з питань оподаткування [13].

Безпосереднє керівництво здійсненням державної митної справи покладається на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Митниці перетворено у територіальні органи Міндоходів, причому статус обласних митниць – Київської, Харківської та Чернівецької було знижено до рівня звичайних митниць, яких тепер стало 26, а Київську регіональну було перетворено у Київську міжрегіональну митницю Міндоходів. Митниці розширили свої офіційні назви, отримавши додаток «Міндоходів», наприклад – Хмельницька митниця Міндоходів, що вказує на їх нове підпорядкування. Центральне митне управління лабораторних досліджень та експертної роботи перейменовано у Спеціалізовану лабораторію з питань експертизи та досліджень Міндоходів, а Центр підвищення кваліфікації, перепідготовки працівників і кінології – у Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів.

Окрім того, Міністерство доходів і зборів України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Міндоходів України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань:

- забезпечення формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізації єдиної державної податкової, державної митної політики;
- забезпечення формування та реалізації державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску [14].

В цілому ж, слід зазначити, що становлення новоствореного Міндоходів та оптимізація діяльності його структурних підрозділів, що регулюють здійснення митної справи триватиме і надалі.

1.2. Сутність, роль та принципи здійснення державної митної справи

Митна справа – це економічний інструмент держави для реалізації її митної та зовнішньоекономічної політики. Проте нині існують різні підходи у формуванні цілей, змісту, сутності та визначень поняття митної політики держави і митної справи.

Й. Рисіч зазначав, що митна справа є важливим атрибутом державного суверенітету, що завжди зумовлювало наявність чи відсутність правового регулювання митної справи в конституційних документах [15].

Відповідно до МКУ терміна «митна політика» було змінено на державну політику у сфері державної митної справи, що визначається як система цілей, принципів, функцій, напрямів, засобів і механізмів діяльності держави, спрямованих на забезпечення національних митних інтересів та безпеки України [16], регулювання зовнішньої торгівлі та захист внутрішнього ринку, розвиток національної економіки та її інтеграцію до світової економіки, наповнення державного бюджету, які реалізуються через:

- механізми тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- участь у митних союзах, зонах вільної торгівлі та міжнародних договорах (конвенціях) з митних питань.

Підставою для зміни визначення терміна «митна політика» на визначення «державна політика у сфері державної митної справи» став Указ Президента України від 12.05.2011 р. № 582/2011 «Про Положення про Державну митну службу України», де основними завданнями Держмитслужби України визначено: внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері державної митної справи; реалізація державної політики у сфері державної митної справи. Проте слід зазначити, що в чинному Указі Президента України від 08.04.2011 р. № 446/2011 «Положення про Міністерство фінансів України» зазначено, що Мінфін України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної фінансової, бюджетної, податкової, митної політики, а основними завданнями Мінфіну України є формування та забезпечення реалізації державної фінансової, бюджетної, податкової і митної політики [14].

Проте варто врахувати сукупність таких аспектів, що згідно чинного МКУ визначено, що термін «державна митна справа», що означає: встановлені порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією,

ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності митних органів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи.

Поряд з цим дуже важливо розглянути принципи, на яких здійснюється Державна митна справа, зокрема до основних з них слід віднести наступні:

- 1) виключної юрисдикції України на її митній території;
- 2) виключних повноважень митних органів України щодо здійснення державної митної справи;
- 3) законності та презумпції невинуватості;
- 4) єдиного порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України;
- 5) спрощення законної торгівлі;
- 6) визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності;
- 7) додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб;
- 8) заохочення добросовісності;
- 9) гласності та прозорості;
- 10) відповідальності всіх учасників відносин, що регулюються Митним кодексом України.

Формування системи принципів митної справи, що відображена у чинному законодавстві вимагає деталізації та дещо комплекснішого і ґрунтовнішого їх дослідження.

Виключна юрисдикція України на її митній території. В Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України [20] має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних

прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується. Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України. Органи державної влади, Президент України в межах своїх повноважень, визначених Конституцією України та законами України, здійснюють керівництво митною справою та контроль за діяльністю митних органів України.

Виключних повноважень митних органів України щодо здійснення державної митної справи. Митні органи України безпосередньо здійснюють митну справу. Митні органи України у своїй діяльності взаємодіють з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, установи, організації та громадяни не мають права втручатися в службову діяльність митних органів України, крім випадків, передбачених законами України.

Законності та презумпції невинуватості. Цей принцип спрямований на захист прав учасників зовнішньоекономічних правовідносин шляхом суворого дотримання норм чинного законодавства митним органом (посадовою особою) в процесі проведення контрольних дій. Митне регулювання повинно здійснюватися:

- а) у межах повноважень органу, який провадить контроль;
- б) компетентними посадовими особами;
- в) з дотриманням необхідної процедури та термінів контролю;
- г) з належним юридичним закріпленням етапів та результатів контролю та ін.

Даний принцип закріплений у статтях 2, 3, 8, 19 та інших Конституції України, згідно з якими Україна є демократичною, соціальною, правовою державою, де діє принцип верховенства права. Органи державної влади та

органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

З принципом законності пов'язані майже всі інші принципи митного регулювання. Можна сказати, що вони логічно впливають з нього.

Єдиного порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України. Цей принцип спрямований на забезпечення додержання усіма митними, іншими державними органами, суб'єктами зовнішньоекономічної і господарської діяльності, а також громадянами прав та обов'язків у галузі митної справи, дотримання , встановленого чинним законодавством, єдиного порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України.

Митні органи зобов'язані інформувати заінтересованих осіб про митні правила, норми та умови переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України. Інформація про нормативно-правові акти з питань митної справи (назва акта, його основні положення, інформація про опублікування) безоплатно надається митними органами заінтересованим особам за їх запитами.

Стислі довідки щодо основних положень законодавства України з питань митної справи розміщуються для загального ознайомлення в місцях розташування митних органів. За недостовірність наданої інформації з питань митної справи посадові особи митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій несуть відповідальність, передбачену законом.

Принципи спрощення законної торгівлі націлені на забезпечення прозорого торговельного середовища та підтримки спрощення законної міжнародної торгівлі:

- право декларанта на здійснення митного оформлення товарів у будь-якому митному органі;
- право декларанта задекларувати товари до моменту їх прибуття в Україну або до митного органу призначення;

- скорочення терміну митного оформлення з 1 доби до 4-х годин з моменту подання митної декларації та документів та скорочення переліку документів, необхідних для митного оформлення;
- персональна відповідальність посадової особи митниці за неправомірні затримки митного оформлення;
- законодавче закріплення пост-аудиту, основ електронного декларування та принципу «єдиного вікна» (для контролю за переміщенням через митний кордон України окремих видів товарів) відповідно до рекомендацій UNCTAD;
- звільнення декларанта від відповідальності за ненавмисні помилки [18].

Додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб. Цей принцип є продовженням загального принципу законності і вказує на один з шляхів його реалізації. Даний принцип є відбиттям конституційного положення, відповідно до якого держава відповідає перед людиною за свою діяльність. На практиці він застосовується ширше: тобто митний орган за допущені помилки або зловживання відповідає не тільки перед фізичними, а й перед юридичними особами. Таке положення, закріплене у Митному кодексі України, дисциплінує посадових осіб митних органів, сприяє підтриманню належного порядку у сфері державного управління митною справою.

Гласність та прозорість. Цей принцип припускає можливість, а в деяких випадках - обов'язковість (на що прямо вказують деякі нормативні акти, які регулюють повноваження митних та правоохоронних органів) доведення результатів митного контролю до відома осіб та відповідних органів, зацікавлених у результатах контролю.

Гласність та прозорість митного регулювання скерована на виключність рецидиву порушень митних правил, оскільки деякі правопорушники розглядають відсутність гласності та прозорості як своєрідну індульгенцію на продовження протиправної поведінки.

Заохочення доброчесності – характеризує готовність і здатність особистості свідомо і твердо дотримуватися добра, цілісна сукупність

внутрішніх якостей особистості, що втілюють людський ідеал в його моральному досконало. Націлюється на добросовісне виконання поставлених завдань на базі добродіяння та згідно моральних і законних покликів.

Відповідальності всіх учасників відносин. Учасники господарських відносин несуть господарсько-правову відповідальність за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників господарських санкцій на підставах і в порядку, передбачених цим Кодексом, ін-шими законами та договором. 2. Застосування господарських санкцій повинно гарантувати захист прав і законних інтересів громадян, організацій та держави, в тому числі відшкодування збитків учасникам господарських відносин, завданих внаслідок правопорушення, та забезпечувати правопорядок у сфері господарювання. 3. Господарсько-правова відповідальність базується на принципах, згідно з якими: потерпіла сторона має право на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі; передбачена законом відповідальність виробника (продавця) за недоброякісність продукції застосовується також незалежно від того, чи є застереження про це в договорі; сплата штрафних санкцій за порушення зобов'язання, а також відшкодування збитків не звільняють правопорушника без згоди другої сторони від виконання прийнятих зобов'язань у натурі; у господарському договорі неприпустимі застереження щодо виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції.

Отже, принципи митної справи є не лише теоретичним відображенням різноманітності та різноплановості митного регулювання, але і потребою практики, проявом функціональної діяльності митних органів та виокремленням важливих сфер суспільного життя, що перебувають під контролем держави.

1.3. Нормативно-правові аспекти управління митною справою в період утворення Міндоходів України

Міністерство доходів і зборів України та його територіальні підрозділи на місцях є новим вітчизняним фіскальним міністерством, що було утворено шляхом реорганізації державних податкових та митних органів України. Реорганізаційні процеси представляли собою сукупність заходів, які реалізовували операційну та функціональну інтеграцію податкового та митного державних відомств до нового центрального органу виконавчої влади України. Тобто, Міндоходів України було утворене шляхом укрупнення реорганізованих податкового та митного державних відомств у систему новоствореного міністерства України. При цьому в державній митній справі таке смислове поняття як «митні органи» було законодавче змінено на термін «органи доходів і зборів». Цьому посприяла адміністративна реформа України періоду 2012 – 2013 р.р., яка окрім того здійснила дієвий та конструктивний процес реформування системи національних митних органів, внаслідок чого була повністю реорганізована, як самостійна одиниця органів виконавчої влади, Державна митна служба України. Результатом цього стала чіткість та зваженість у зрозумінні органами доходів і зборів, що реалізують державну митну справу, своїх службових завдань та реалізації своїх виконавських функцій з наповненням митними платежами загального чи спеціального фондів Державного бюджету України.

Повертаючись до історичних аспектів управління митною справою Незалежної України зазначимо, що календарною датою створення митних органів України є 25 червня 1991 р., коли Верховна Рада України прийняла Закон України «Про митну справу в Україні» [19]. При цьому датою припинення функціонування митних органів України, як самостійних одиниць органів центральної виконавчої влади та подальшого передання функцій з реалізації державної митної справи до органів доходів і зборів, є 24 грудня 2012 р., коли Президент України підписав свій Указ «Про деякі заходи оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» [19].

Здійснюючи аналіз тематично-сміслового поняття «митні органи України», ми можемо проаналізувати кодифіковані зводи Законів з питань державної митної справи, які були законодавчо розроблені та у подальшому прийняті у різний час 22-річної сучасної історії України. Так, у Законі України «Про митну справу в Україні» від 25 червня 1991 р. № 1262-XII та у Митному кодексі України, затвердженому Законом України від 12 грудня 1991 р. № 1970-XII робиться наголос на те, що «митні органи України» або безпосередньо здійснюють митну справу, або безпосереднє здійснення митної справи покладається на «митні органи України» [21]. Більш детального тлумачення терміну «митні органи» у цих Законах України, що втратили чинність, не приводиться. З цього понятійного апарату просліджується тільки те, що законодавець на той час абстрагувався від більш детальної конкретизації правового статусу митних органів, а сконцентрував свою увагу на провідній прерогативі цих органів у питанні реалізації державної митної справи.

З часом, правовий статус митних органів України постійно упорядковувався в залежності від внутрішніх політичних та економічних національних чинників. Так, у Митному кодексі України, затвердженому Законом України від 11 липня 2002 р. № 92- IV, наводиться наступна трактовка поняття «митні органи»: спеціально уповноваженні органи виконавчої влади в галузі митної справи, на які відповідно до цього кодексу України та інших законів України покладено безпосереднє здійснення митної справи [22]. Тобто тут особливо підкреслювалася правова роль митних органів в галузі державної митної справи, де винятковість правових повноважень в цій сфері державної галузі є для митних органів України домінуючою (у порівнянні з правовими повноваженнями інших органів центральної виконавчої влади) та є їх пріоритетом. Однак, вже у Митному кодексі України, затвердженому Законом України від 13 березня 2012 р. № 92- IV (без змін та доповнень, що були внесені Законом України 4 липня 2013 р. № 405-VII [23]), було закріплено визначення «митних органів», як невід'ємної частини митної служби України, яка у свою чергу виступає складовою частиною системи органів виконавчої

влади України [13]. Аналізуючи це визначення, яке було закріплено у цьому Законі України (та у подальшому було виключено згідно із Законом України 4 липня 2013 р. № 405-VII [23]), ми бачимо, що законодавець тільки широко відмічає місце митних органів в загальній системі органів виконавчої влади України та чітко визначає тільки невід'ємний зв'язок митних органів з митною службою України, яка функціонувала на той час. З нашого погляду, цей термін є таким собі «кроком назад» у загальному контексті законодавчо-визначених понять «митних органів» у недовгій історії їх функціонування в сучасному державно- адміністративному устрої України.

Також необхідно зазначити, що усі перелічені нами вище визначення терміну «митні органи» нерозривно були пов'язані з системою цих оптимізованих органів, де головну роль відігравала реорганізована на сьогодні Державна митна служба України. У різний час існування митних органів України, до їх структурної системи, спільно з Державною митною службою України входили митниці, митні пости, митні організації, митні установи тощо [13, 20, 21, 22]. Державна митна служба України, яка, відповідно до Указу Президента України, що втратив чинність, була центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи, діяльність якого спрямовувалась і координувалась Кабінетом Міністрів України через Міністерство фінансів України. Реорганізована Державна митна служба України входила до системи органів виконавчої влади та утворювалась для реалізації державної політики у сфері державної митної справи [24].

Реорганізовані в рамках адміністративної реформи України періоду 2012 - 2013 р.р. державні митна та податкова служби України, які функціонували у національному правовому полі країни на протязі останніх двох десятиліть були операційно та функціонально інтегровані до нового профільного міністерства – Міндоходів України [1]. Утворене нове міністерство є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України та є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань: забезпечення формування єдиної державної

податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізації єдиної державної податкової, державної митної політики; забезпечення формування та реалізації державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування; забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [25].

Відповідно до вказаних вище Указів Президента України які є частиною правового супроводження адміністративної реформи України періоду 2012 – 2013 р.р., назріла суттєва необхідність у вдосконаленні законодавства з питань державної податкової та митної справи, а також організації адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що й спричинило виникнення на законодавчому рівні нового терміну «органи доходів і зборів». При цьому до нових законодавчих тенденцій були адаптовані вже існуючі терміни: «контролюючі органи» та «органи стягнення». Результатом цих законодавчих корективів стала заміна у всіх Законах України словосполучень «митні органи» та «податкові органи» на «органи доходів і зборів», «контролюючі органи», «органи стягнення» [26, 27].

Далі ми наведемо законодавче визначення термінів «органи доходів і зборів», «контролюючі органи», «органи стягнення».

Перед тим, як навести визначення терміну «органи доходів і зборів» необхідно зазначити, що це визначення закріплено не тільки на сторінках Митного кодексу України, затвердженого Законом України від 13 березня 2012 р. № 92- IV [12], а ще і в Законі України про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [28]. Відповідно до Митного кодексу України, органи доходів і зборів – це центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, митниці та митні пости [13]. Згідно із Законом України про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне

страхування, органи доходів і зборів – це центральний орган виконавчої влади, що формує державну податкову і митну політику (в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів, єдиного внеску) та забезпечує її реалізацію (центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику), та його територіальні органи.

Відповідно до Указу Президента України від 18 березня 2013р. № 141/2013, територіальними органами Міндоходів України є його територіальні органи в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, міжрегіональні територіальні органи (повноваження яких поширюються на кілька адміністративно-територіальних одиниць), митниці, спеціалізовані департаменти та спеціалізовані органи Міндоходів України, державні податкові інспекції в районах, містах (крім міст Києва та Севастополя), районах у містах, об'єднані та спеціалізовані державні податкові інспекції.

З наведеного можна побачити, що «органи доходів і зборів», які реалізують державну митну справу, тобто забезпечують виконання завдань, що покладені на них в межах державної митної справи, відповідно до Митного кодексу України, представлені Міндоходів України, а також митницями та їх структурними підрозділами — митними постами. Коментуючи термін «органи доходів і зборів» в контексті Закону України про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, можна відзначити, що законодавець підкреслює особливо роль та переважну компетенцію Міндоходів України та його територіальних органів над компетенцією Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування у сфері адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [13].

Контролюючими органами, відповідно до Податкового кодексу України, затвердженого Законом України від 2 грудня 2010р. № 2755-VI, є органи доходів і зборів – центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізує державну

податкову, державну митну політику, забезпечує формування та реалізацію державної політики з адміністрування єдиного внеску, забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску, його територіальні органи [29].

Виходячи з наведеного, даремно буде підтверджувати те, що органи доходів і зборів, які відповідно до Митного кодексу України виконують завдання, що покладені на них в межах державної митної справи є контролюючими органами. Контролюючими їх робить виконання таких завдань, як наприклад, контроль за правильністю справляння митних платежів, контроль за правильністю їх обчислення, своєчасності та повноти їх сплати тощо.

Органами стягнення, відповідно до Податкового кодексу України, затвердженого Законом України від 2 грудня 2010р. № 2755-VI, є виключно контролюючі органи, уповноважені здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску у межах повноважень, а також державні виконавці у межах своїх повноважень. Стягнення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску за виконавчими написами нотаріусів не дозволяється [29].

Аналізуючи наведене визначення, необхідно з'ясувати, що саме є податковим боргом. Податковий борг – сума узгодженого грошового зобов'язання (з урахуванням штрафних санкцій за їх наявності), але не сплаченого платником податків у встановлений Податковим кодексом України строк, а також пеня, нарахована на суму такого грошового зобов'язання. При цьому під грошовим зобов'язанням платника податків слід розуміти суму коштів, яку платник податків повинен сплатити до відповідного бюджету як податкове зобов'язання та/або штрафну (фінансову) санкцію, що справляється з платника податків у зв'язку з порушенням ним *вимог* податкового законодавства та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, а також санкції за порушення законодавства

у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Виходячи з цього, можна дійти до висновку про те, що органи доходів і зборів, які в межах норм Митного кодексу України виконують завдання, що покладені на них в межах державної митної справи є органами стягнення. Це прослідковується в питаннях обліку сум податкового боргу за митними платежами (у тому числі штрафних санкцій та нарахованої пені на суму податкового боргу), а також його погашення шляхом примусового стягнення митних платежів у межах повноважень визначених Митним кодексом України, Податковим кодексом України та іншими актами законодавства України або їх списання.

Висновки до розділу 1

Митна справа – це економічний інструмент держави для реалізації її митної та зовнішньоекономічної політики. Проте нині існують різні підходи у формуванні цілей, змісту, сутності та визначень поняття митної політики держави і митної справи.

Ставши суверенною державою, Україна розпочала самостійне політичне та економічне життя, створення власних державних органів управління, у тому числі митної служби, яка покликана захищати економічні інтереси та сприяти розвитку торговельних відносин.

Значне зростання кількості митних органів обумовлено лібералізацією зовнішньоекономічних відносин, збільшенням кількості міждержавних перевезень і зростанням обсягу міжнародного пасажирського сполучення, що викликало необхідність переміщення органів митного контролю від кордонів углиб країни.

Державна митна справа здійснюється з додержанням прийнятих у міжнародній практиці форм декларування товарів, методів визначення митної вартості товарів, систем класифікації та кодування товарів та системи митної статистики, інших загальноновизнаних у світі норм і стандартів.

Засади державної митної справи, зокрема, правовий статус органів доходів і зборів, митна територія та митний кордон України, процедури митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України, митні режими та умови їх застосування, заборони та/або обмеження щодо ввезення в Україну, вивезення з України та переміщення через територію України транзитом окремих видів товарів, умови та порядок справляння митних платежів, митні пільги, визначаються Митним кодексом України, Податковим кодексом України та іншими законами України з питань оподаткування.

Виходячи з положень чинного законодавства, загальноприйнятих міжнародних норм і практики, до основних принципів діяльності митних органів України та спеціалізованих митних установ варто віднести: принцип законності; принцип виключної компетенції митних органів України щодо здійснення митної справи; принцип об'єктивності; принцип справедливості; принцип незалежності у прийнятті рішень; принцип взаємодії митних органів; принцип рівності сторін; принцип додержання прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб; принцип гуманізму в діяльності митних органів; принцип гласності та прозорості; принцип професіоналізму тощо.

Митні органи, виконуючи різноманітні функції, відіграють важливу роль у забезпеченні економічної безпеки держави, вирішенні соціально-економічних проблем, здійсненні правоохоронних заходів, розвитку міждержавних відносин та міжнародного співробітництва. Структура митної системи України – явище історичне і змінюється відповідно до змін митної політики, виконуваних функцій і видів діяльності внаслідок розвитку національного і світового господарства.

РОЗДІЛ 2. ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1. Показники ефективності здійснення митної справи та діяльності митних органів

Відмітимо, у науці управління розвиток поняття «ефективність» історично починається з ефективності виробництва. Слід зазначити, що протягом тривалого часу в нашій економічній науці не зверталась увага на розвиток сфери послуг, особливо сфери державних послуг. Пояснення цьому слід шукати в поширеному в радянський період принципі, згідно з яким, праця в сфері послуг «не є продуктивною і не створює вартість». Зрозуміло, що за сучасних умов, в епоху кардинальної реструктуризації народного господарства, для якого характерним є збільшення частки сфери послуг в структурі ВВП кожної країни, запропоноване твердження втратило актуальність. Крім того, особливого значення набуває необхідність активізації наукового пошуку в сфері ефективності діяльності державних органів, що надають комплекс послуг.

Зауважимо, що відповідно до тлумачного словника, ефективність - це досягнення певних результатів з мінімально можливими витратами або отримання максимально можливого обсягу продукції з визначеної кількості ресурсів [30]. Ключовим аспектом підвищення ефективності діяльності митних адміністрацій в багатьох країнах світу є формування об'єктивної та комплексної системи критеріїв, які відображатимуть ступінь досягнення визначених цілей, що дозволять зосередити увагу на пріоритетах їх розвитку.

В літературних джерелах використовують поняття, як «ефективність митної справи» та «ефективність діяльності митних органів». Так, І. Г. Бережнюк під ефективністю митної справи розуміє реалізацію економічної та правоохоронної функцій митної справи. В. В. Суворов ефективність діяльності митних органів розглядає як показник, який відображає співвідношення результатів діяльності у відповідній сфері та залучених для досягнення таких

результатів ресурсів. Узагальнюючи теоретичні підходи до трактування поняття «ефективність здійснення митної справи», доцільно запропонувати наступне визначення. Ефективність здійснення митної справи – економічний та соціальний ефект, що виникає внаслідок реалізації функцій митницями щодо встановлення порядку і умов переміщення товарів через митний кордон України та пов'язаних з ним митних формальностей [35].

Досить актуальним сьогодні є питання дослідження методик оцінювання ефективності здійснення митної справи. Найбільш поширеним підходом, що використовується у вітчизняній практиці є порівняння витрачених коштів на утримання митниць та надходжень від митних податків і зборів до Держбюджету. При цьому проводиться розрахунок сум, витрачених на утримання митної системи та кожного працівника митниці і надходжень до бюджету держави від роботи середньостатистичного працівника цих органів та системи в цілому.

Окрім того, досить поширеним на практиці є використання багатокритеріального підходу до оцінювання ефективності роботи митних органів, згідно з яким у 2001 р. було розроблено Методику системного аналізу завантаження митниць та раціоналізації розподілу особового складу в митних органів, автори якої ставили перед собою завдання забезпечити раціональний розподіл особового складу, коли навантаження на одного інспектора в кожній митниці наближено до середнього по митній системі, а також визначення ефективності роботи кожної митниці [31]. Методика дає змогу розрахувати навантаження та вирівняти його між митницями, після чого перейти до визначення показників ефективності роботи митниць. Критерієм ефективності обрано суму податків, що перераховуються до бюджету окремою митницею від кожного виду роботи у перерахунку на одиниці виміру цієї роботи. Отже, кінцевою метою методики є розподіл митних платежів, які заплановано для надходження до бюджету, пропорційно до обсягів робіт кожної конкретної митниці. Порівняльне оцінювання ефективності роботи митниць здійснюється за результатами виконання розподілених планових фіскальних показників.

На думку Ткачова О.К., дослідження ефективності діяльності митних органів має включати такі напрями: аналіз показників діяльності митних органів; визначення резервів на різних організаційних рівнях забезпечення наповнення Державного бюджету; оцінювання ефективності управління трудовими ресурсами митних органів; аналіз окремих факторів у ЗЕД, які негативно впливають на рівень надходжень до Державного бюджету, розроблення механізмів їх подолання; перегляд та вдосконалення схем митного контролю і митного оформлення експортно-імпортних операцій. Як зазначив А. Тищенко, при оцінюванні ефективності діяльності митної служби слід використовувати комбінацію різних методів моделювання: аналітичний, статистичний, евристичний тощо; кількісного та якісного оцінювання; системи показників і узагальнюючих критеріїв [32].

Досить цікавим є підхід, наведений у роботі В.В. Суворова, який пропонує ефективність діяльності митних органів оцінювати шляхом розрахунку показника, що вказує на масштаб здійснення митного контролю (кількості товарів, які було піддано контролю при перетині митного кордону за відповідний період). Запропонований коефіцієнт слід розраховувати як відношення обсягу імпорту товарів за відповідний рік до загальної кількості посадових осіб митної служби відповідної країни. Значення коефіцієнта характеризує спроможність митної служби ефективно функціонувати в умовах постійно зростаючих обсягів міжнародної торгівлі. Зростання значення коефіцієнта вказує на підвищення продуктивності праці діяльності працівників митних органів, зниження ж його значення дає можливість робити висновки про екстенсивний підхід у організації роботи працівників митної сфери [33]. Окрім того, для більш детального аналізу ефективності функціонування діяльності митних органів пропонується розглядати й такі показники, як: середній обсяг імпорту у кількісному вираженні в розрахунку на одного працівника митних органів; загальна кількість декларацій, оформлених митною службою за відповідний рік; коефіцієнт середньоденного завантаження однієї посадової особи та середній час на оформлення однієї декларації.

Незважаючи на досить багатоаспектний підхід, що пропонується В. В. Суворовим, ми вважаємо, що зазначені показники, здебільшого, відображають специфіку діяльності митних органів, а не ефективність їх функціонування, оскільки повною мірою не враховують ступінь виконання функцій, покладених на них.

З метою більш детального аналізу результативності митної справи Т. В. Калінеску та І. В. Пономарьова пропонують використовувати збалансовану систему показників, що ґрунтується на показниках з урахуванням специфіки оцінюваної сфери [34]. Запропонована збалансована система показників передбачає досягнення наступних цілей:

- підвищення рівня дотримання митного законодавства України, забезпечення повноти і своєчасності сплати митних зборів і платежів, при цьому доцільно розраховувати наступні показники:
- частка заяв до митних органів, за якими судами ухвалені рішення не на користь митних органів, в загальному числі позовів, заяв, розглянутих судами;
- частка митних платежів, перерахованих учасниками ЗЕД з порушенням встановлених нормативними документами термінів, в загальній сумі перерахованих митних платежів до державного бюджету;
- рівень виконання закону про державний бюджет в частині перерахування митних платежів;
- рівень утримання митних платежів;
- рівень нелегального ввезення товарів;
- сума недоотриманих митних платежів у зв'язку з нелегальним ввезенням товарів.
- підвищення якості надання послуг митними органами, скорочення витрат учасників ЗЕД і держави, пов'язаних з митним оформленням і митним контролем. Досягнення запропонованої цілі, на думку авторів, передбачає визначення наступних показників:

- частка учасників ЗЕД, в цілому митних органів, що позитивно оцінюють роботу, в загальній чисельності респондентів;
- час на виконання митних процедур в автомобільних пунктах пропуску через державний кордон України;
- частка державних послуг і функцій, що надаються і виконуються митними органами відповідно до адміністративних регламентів, в загальному обсязі державних послуг і функцій митної служби України;
- частка товарів, за якими виявлені порушення в результаті контрольних заходів, що проводяться після митного оформлення, до загального обсягу оформлених товарів;
- показник середньозваженої частки витрат учасників ЗЕД на митні процедури в загальній собівартості товарів, що переміщуються через митний кордон України.

Таким чином, з метою оцінювання ефективності діяльності митниць пропонується до використання низка методик та критеріїв, що ґрунтується на тих, чи інших показниках, проте, здебільшого, вони носять теоретичний, індикативний характер і не дають дієвих практичних результатів, тобто виступають допоміжними інструментами для оптимізації роботи цих органів. Окрім того, слід зазначити, що запропоновані методики є орієнтованими на специфіку діяльності митниць, тому сьогодні досить гострим є питання формування універсальної системи показників, яка дала б змогу комплексно оцінити ефективність функціонування новоствореного міністерства.

На думку авторів цього дослідження, при оцінюванні ефективності діяльності митних адміністрацій необхідно враховувати, що митниці є проміжною ланкою між державою, суспільством, учасниками зовнішньоекономічної діяльності. Зрозуміло, що в силу функціональних обов'язків митниць та інтересів держави і бізнесу, критерії оцінювання ефективності будуть різнитись. Частина з них матиме однакову направленість щодо підвищення їх ефективності (тобто в їх поліпшені зацікавлені як бізнес, так і держава), інша - протилежну (покращення певних критеріїв ефективності

для однієї сторони буде означати погіршення для іншої). Окремою групою критеріїв ефективності можна виділити показники ефективності митниць відповідно до міжнародних індексів і рейтингів. Отже, при формуванні критеріїв оцінювання ефективності діяльності митниць необхідно враховувати суб'єктів оцінювання, які, на нашу думку, можна представити за такими напрямками: «держава», «бізнес», «міжнародні організації» (рис. 2.1).

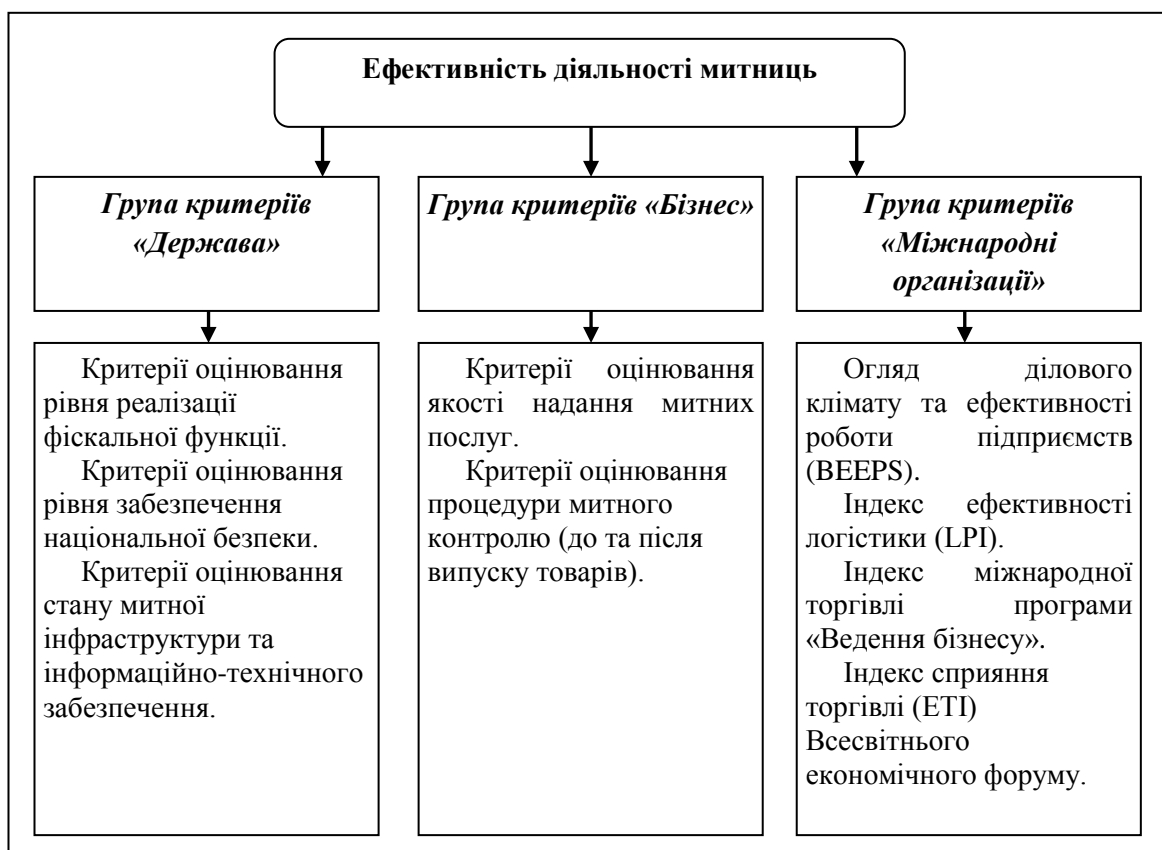

Рис. 2.1. Критерії оцінювання ефективності діяльності митниць

Джерело: складено автором на основі [35]

Спробуємо більш детально розглянути перераховані групи критеріїв та їх змістовні характеристики. Аналізуючи показники ефективності діяльності митниць з позиції держави, необхідно зазначити, що визначальним фактором при формуванні переліку критеріїв ефективності є призначення досліджуваних структур відповідно до національного законодавства. Зокрема, відповідно до ст. 544 МК України, на органи доходів і зборів покладено 20 завдань, які можна згрупувати за такими критеріями (рис. 2.2).

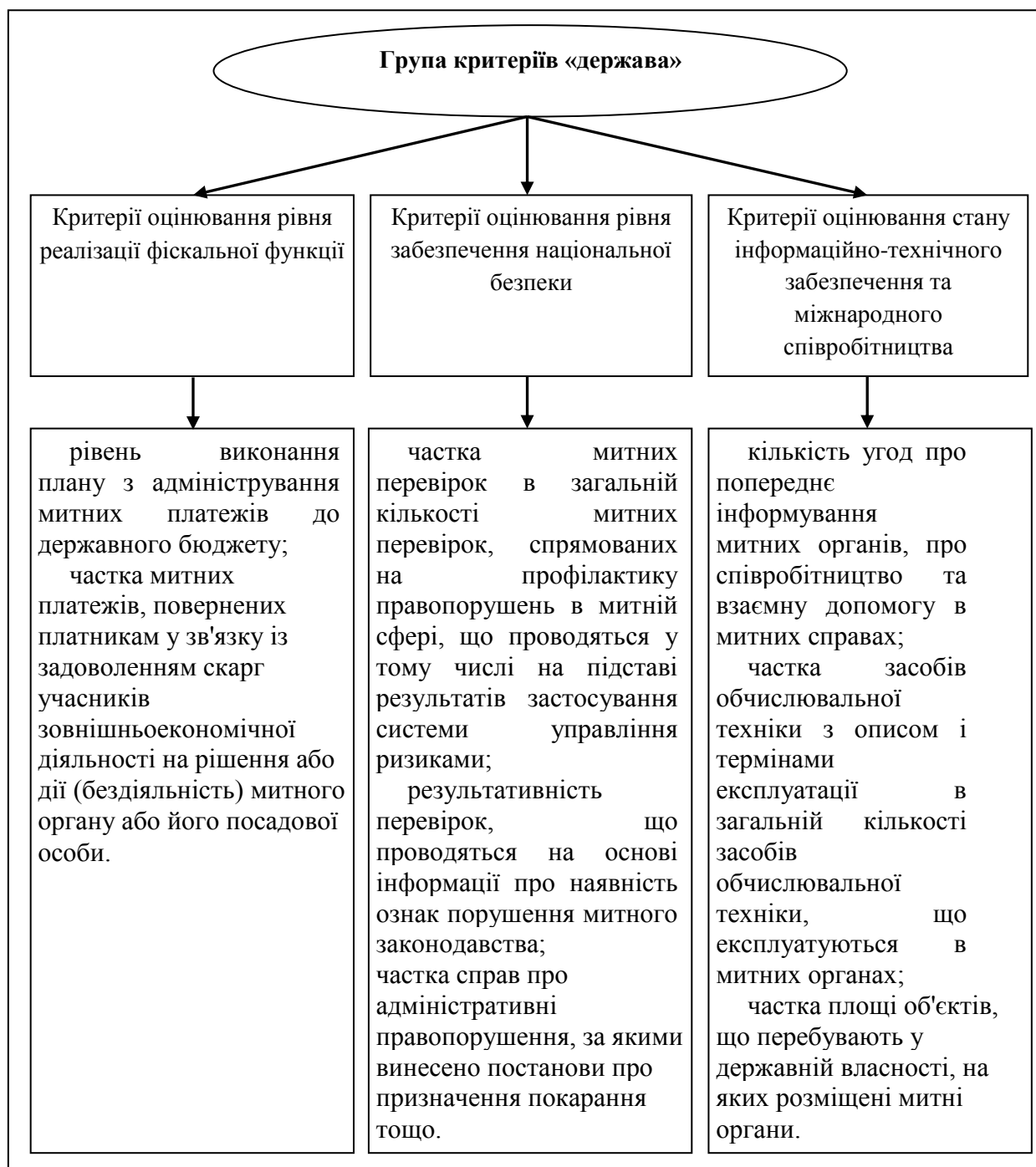

Рис. 2.2. Критерії оцінювання ефективності діяльності митниць з позиції держави

Джерело: складено автором на основі [35]

З позиції бізнесу визначення ефективності діяльності митних адміністрацій має дещо інше трактування. Якщо на державному рівні визначальними критеріями ефективності є якість наповнення державного бюджету та забезпечення національної безпеки, то для бізнесу - зрозумілість і простота

митного законодавства, прозорість митних процедур та митного контролю (рис. 2.3).

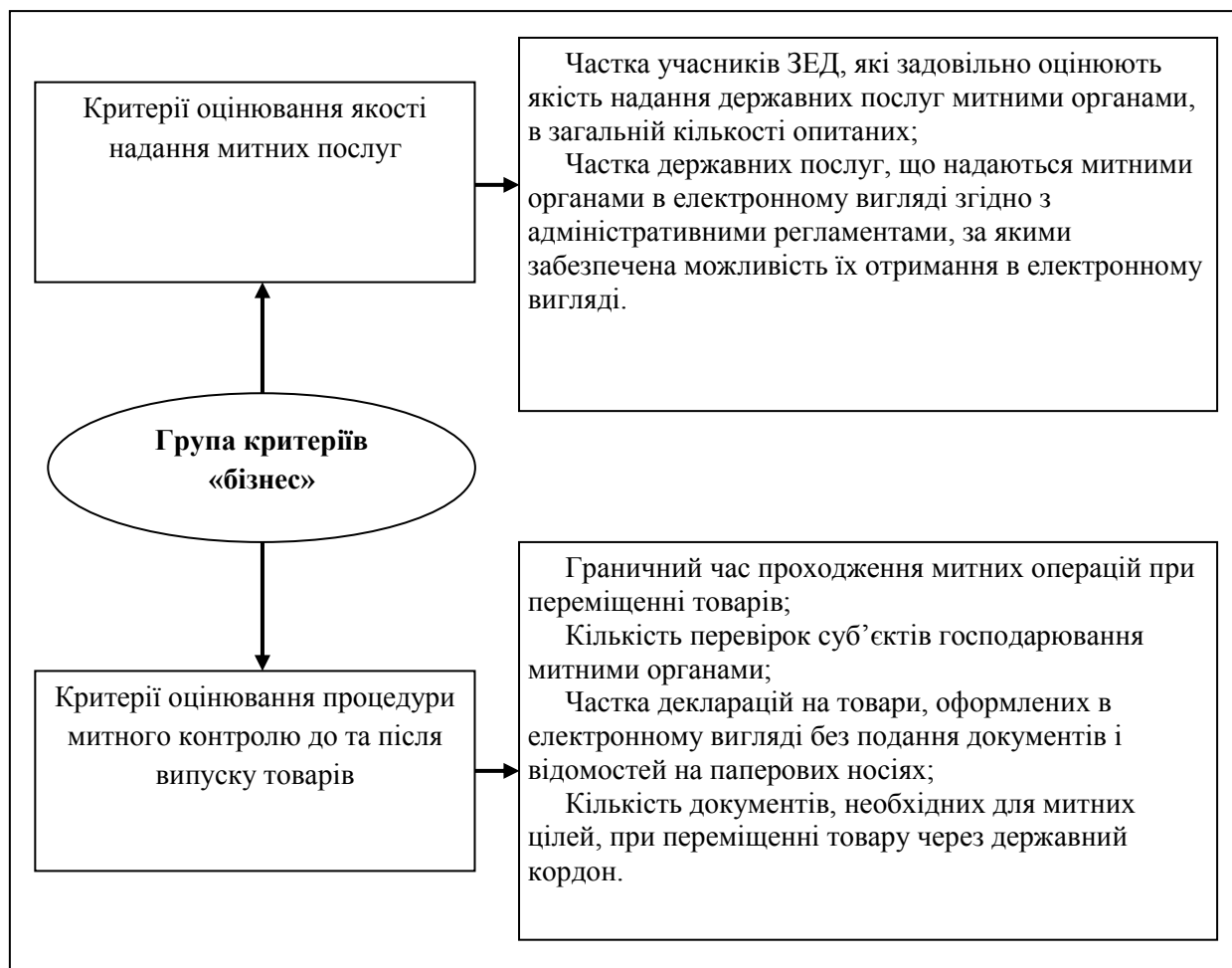

Рис. 2.3. Критерії оцінювання ефективності діяльності митниць з позиції бізнесу

Джерело: складено автором на основі [35]

Ця група показників відображає якість митного адміністрування – від підвищення інформаційної прозорості до зниження рівня витрат, прискорення митних операцій, застосування вибіркового методу митного контролю тощо.

Отже, діяльність митниць з позиції бізнес-середовища повинна бути направлена на підвищення швидкості здійснення митних операцій при ввезенні товарів через митний кордон, а також скорочення витрат при здійсненні митних операцій. Особливе місце займає процедура митного контролю, яка повинна враховувати світові тенденції. Зокрема, відповідно до положень Кіотської конвенції, здійснення процедур митного контролю рекомендується виконувати

шляхом проведення митного постаудиту з мінімальним втручанням працівників митниць у процес постачання товарів.

Особливе місце в системі оцінювання ефективності діяльності митниць посідають міжнародні рейтинги. Варто зазначити, що у світі існує значна кількість різних міжнародних індексів та рейтингів: глобальних й локальних, комплексних й спеціалізованих, регулярних та тимчасових. Але в результаті всі вони характеризують ефективність країни, регіону, міста, порівняно з їх конкурентами, які також змагаються за обмеженні ресурси – інвестиції. Чим вища позиція країни в тому чи іншому регіоні, тим більше у неї шансів в потенційній боротьбі за залучення капіталу. Більшість індексів та рейтингів є публічними, що робить їх зручним інструментом для аналізу управлінських рішень, в тому числі й державних. Комплексне використання міжнародних рейтингів та індексів дозволяє оцінити реальний рівень сприятливого середовища для ведення бізнесу в країні. Щодо України, то останнім часом спостерігається незначне покращення за певними рейтингами, але ситуація залишає бажати кращого. Як зазначив І. Гончаренко, представник фонду «Ефективне управління» (м. Київ), неефективність функціонування державних інститутів відображається на результатах України за всіма індексами [36].

Відмітимо, значний інтерес до міжнародних рейтингів та позиції в них України проявляє керівництво країни, а саме Президент України, з метою поліпшення умов для ведення бізнесу, вдосконалення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, прискорення реформування сфери надання адміністративних послуг, видав наказ «Про невідкладні заходи щодо прискорення здійснення економічних реформ» від 12.06.2013 № 327/2013, відповідно до якого доручив Кабінету Міністрів України прискорити здійснення заходів щодо поліпшення умов ведення бізнесу та забезпечення входження України у 2013 році до першої сотні держав за рейтингом Світового банку «Doing Business» [37].

До найбільш відомих можна віднести: огляд ділового клімату (BEEPS), логістичний індекс (LPI), індекс легкості ведення бізнесу, індекс сприяння

торгівлі (ЕТІ) Всесвітнього економічного форуму. Всі вони оцінюють ефективність митної діяльності та обтяжливість правових норм на основі різних визначень і методик (рис. 2.4).

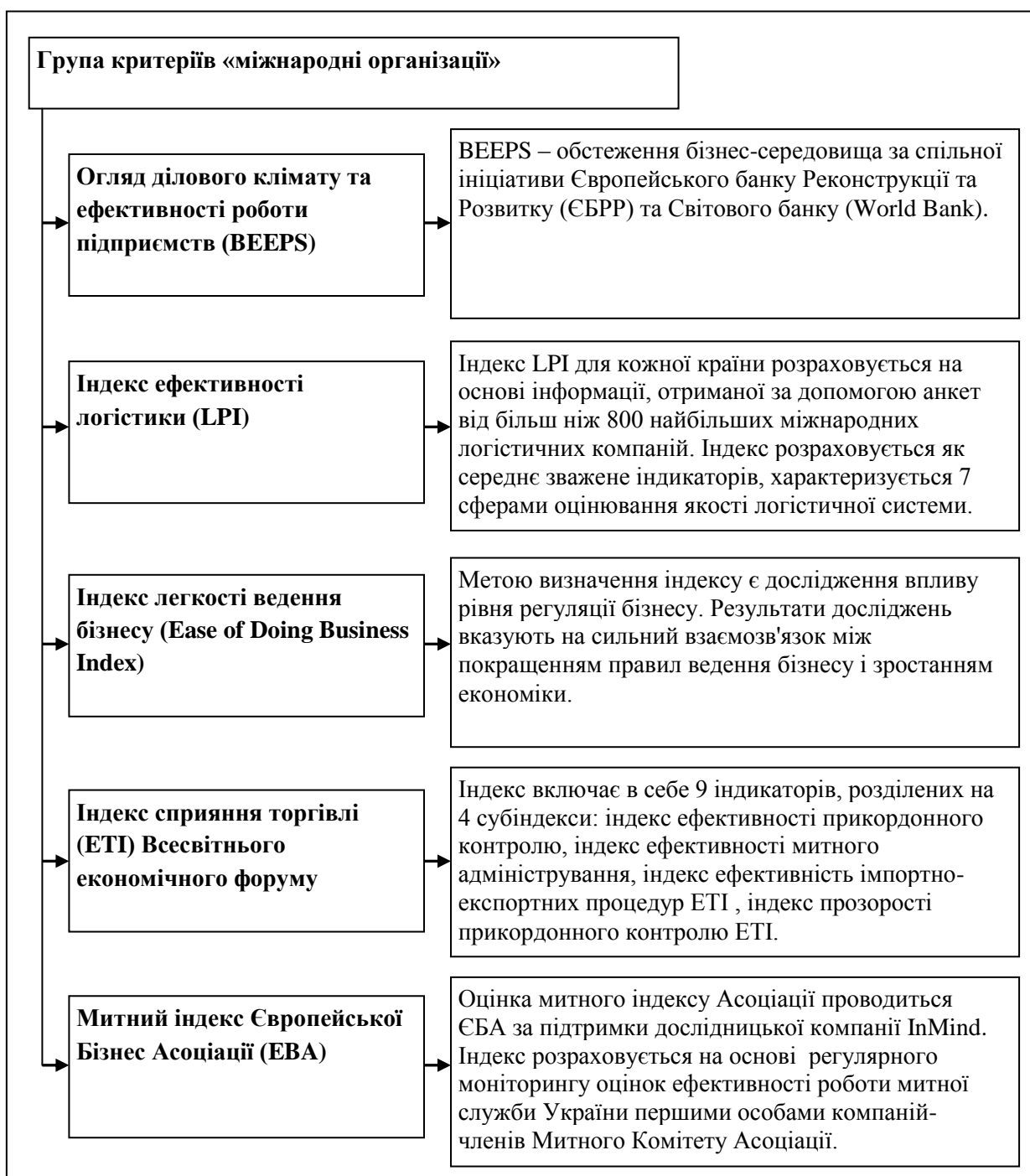

Рис. 2.4. Критерії оцінювання ефективності діяльності митниць з позиції міжнародних організацій

Джерело: складено автором на основі [35]

Огляд ділового клімату та ефективності роботи підприємств (Business Environment and Enterprise Performance Survey – BEEPS) – дослідження, що здійснюються спільно Світовим Банком та Європейським банком реконструкції та розвитку (EBRD). Дослідження проводилися в 1999, 2000, 2005, 2008 та 2012 рр. в країнах Центральної та Східної Європи, Середньої Азії шляхом опитування керівників підприємств. Опитування сфокусовані на взаєминах бізнесу і держави в частині формування ділового клімату. Особлива увага приділяється отриманню порівнянних оцінок поширення корупції, рівня впливу держави на бізнес, а також якості бізнес-середовища. Особливістю даних BEEPS є можливість встановити зв'язки між якістю ділового клімату, державних інститутів й поведінкою і параметрами фірми. Обстеження проводиться за допомогою індивідуальних опитувань менеджерів і власників підприємств. В 2009 році опитування охопило 11998 керівників компаній у 29 колишніх соціалістичних європейських і азіатських країнах (крім Турції).

Індекс ефективності логістики (LPI – Logistic Performance Index) – індекс Світового банку, який розглядає легкість здійснення поставок товарів та стан торгової логістики на національному та міжнародному рівні, вперше був опублікований в 2007 році. Індекс LPI був розроблений і впроваджений Департаментом міжнародної торгівлі і транспорту Світового банку, спільно з Turku School of Economics (TSE – Фінляндія). Крім того, індекс був схвалений і підтримується Global Facilitation Partnership for Transportation and Trade (GFP), Міжнародною федерацією експедиторських асоціацій (International Federation of Freight Forwarders Associations – FIATA) та Global Express Association (GEA). Показник вимірює ефективність роботи ланцюгів постачань в міжнародній торгівлі і оцінюється кожні 2 роки. Індекс оцінює наступні подіндикатори:

- ефективність роботи митниць;
- якість інфраструктури;
- простота організації міжнародних постачань товарів;
- компетенція в логістиці;
- можливість відстеження товару впродовж всього ланцюжка поставок;

– дотримання термінів поставки товару.

LPI для кожної країни розраховується на основі інформації, отриманої за допомогою анкет від більше ніж 1000 найбільших міжнародних логістичних компаній. Опитування проводиться в режимі онлайн (34 питання). Таким чином, цей індикатор являє собою середнє зважене даних 6 підіндикаторів, що характеризують логістичну систему країни. Він визначає ефективність логістики в двох аспектах: міжнародному і внутрішньому. Міжнародний LPI забезпечує якісну оцінку країни шляхом опитування торгових партнерів - фахівців з логістики, що працюють за межами країни. Міжнародний LPI - це сумарний показник ефективності сектора логістики, узагальнений за шістьма основними компонентами ефективності в один агрегований показник: митниця, інфраструктура, міжнародні перевезення, компетенція в логістиці, виявлення і відстеження своєчасності доставки вантажів. Внутрішній LPI надає як якісні, так і кількісні оцінки країн фахівцями з логістики, що працюють в середині країни. Цей індекс включає в себе детальну інформацію щодо логістичного середовища, основні процеси логістики, строки виконання робіт та їх вартість.

Індекс легкості ведення бізнесу (Ease of Doing Business Index) - дослідження можливої реалізації підприємницької діяльності, що узагальнюється Світовим банком на основі річних даних. Проект Doing Business дозволяє об'єктивно оцінити законодавство, пов'язане з регулюванням бізнесу, і його застосування в 183 країнах, а також в окремих містах на національному та регіональному рівнях. Країни ранжуються за сприянням ведення бізнесу з 1 до 183 місця. Висока позиція в індексі легкості ведення бізнесу означає, що регуляторний клімат сприяє веденню бізнесу. Метою визначення індексу є дослідження впливу рівня регуляції бізнесу. Від початку проекту в листопаді 2001 року було опубліковано понад 800 наукових досліджень, які використовують один чи декілька індикаторів запропонованих у індексі. Результати досліджень вказують на сильний взаємозв'язок між покращенням правил ведення бізнесу і зростанням економіки. На відміну від подібних показників, індекс легкості ведення бізнесу ґрунтується лише на

вивченні та квантифікації законів, постанов та правил, що стосуються ведення підприємницької діяльності. Індекс не враховує загальні умови, такі як інфраструктура, інфляція та злочинність. Загальний індекс базується на десяти внутрішніх індикаторах:

1. Започаткування бізнесу – процедури, час, витрати та мінімальний капітал для заснування підприємства.
2. Робота з дозволами на будівництво – процедури, час та витрати на будівництво складу.
3. Підключення до системи електропостачання.
4. Реєстрація майна – процедури, час та витрати на реєстрацію комерційної нерухомості.
5. Отримання кредиту – міць юридичних прав, глибина кредитної інформації.
6. Захист прав інвесторів – відкритість фінансових показників, відповідальність керівництва та легкість судових позовів від інвесторів.
7. Сплата податків – кількість податків, час на підготовку податкових звітів, загальний податок як частка прибутку.
8. Міжнародна торгівля - кількість документів, витрати та час необхідний для експорту та імпорту.
9. Забезпечення контрактів - процедури, час та витрати на примушення сплати боргу.
10. Закриття підприємства – відсоток відшкодувань, час та додаткові витрати на закриття неплатоспроможної фірми.

Індекс сприяння торгівлі (Індекс відкритості національної економіки (The Global Enabling Trade Index – ETI)) – глобальне дослідження щодо рейтингу країн світу за показником їх сприяння міжнародній торгівлі за версією Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum). ETI публікується один раз на два роки. Індекс визначається за методикою Всесвітнього економічного форуму, заснованої на комбінації статистичних даних міжнародних і національних організацій, а також результатів глобального опитування бізнес-

керівників – щорічного дослідження «Огляд думок менеджерів» (Executive Opinion Survey), яке проводиться Всесвітнім економічним форумом спільно з мережею партнерських організацій - провідних дослідницьких інститутів. Дослідження проводиться з 2008 року в рамках «Програми сприяння міжнародній торгівлі» Всесвітнього економічного форуму та на даний момент представляє найбільш повний комплекс показників стану міжнародної торгівлі по різних країнах світу.

Індекс вимірює політику держав і ефективність роботи її установ у сфері ведення міжнародної торгівлі і розвитку економічного співробітництва. Дослідження показує, наскільки державні інститути, політика та інфраструктура сприяють вільному пересуванню товарів через кордони до місць призначення. Передбачається, що ЕТІ повинен використовуватися державами, які прагнуть до ліквідації перешкод на шляху економічного розвитку і міжнародної інтеграції, в якості інструменту для аналізу проблемних моментів в їх економічній політиці і розробки заходів щодо поліпшення ситуації.

У дослідженні представлений аналіз чотирьох основних показників відкритості економік країн світу для міжнародної торгівлі:

- доступ до внутрішнього ринку;
- адміністративне управління на кордонах;
- діловий клімат;
- транспортна і комунікаційна інфраструктура.

На основі аналізу даних показників складається підсумковий рейтинг країн світу за ЕТІ. Детальний опис методології формування Індексу і джерел даних для нього наводиться у щорічній доповіді Світового економічного форуму за результатами чергового порівняльного дослідження. Для кожної з економік, охоплених дослідженням, звіт містить опис національної економіки з підсумками загальної позиції в рейтингу і за найбільш визначними перевагами і недоліками, які були виявлені на підставі аналізу, що використовується для розрахунку Індексу. До звіту включається детальний статистичний розділ з

таблицями рейтингів за різними індикаторами. У звіті міститься докладний огляд сильних і слабких сторін, що робить можливим визначення пріоритетних областей для формулювання політики в галузі розвитку міжнародної торгівлі та економічної інтеграції.

Для порівняльної оцінки ефективності політики окремих країн в галузі міжнародної торгівлі та економічного співробітництва використовується індекс сприяння торгівлі ETI (The Global Enabling Trade), який визначається за даним Всесвітнього економічного форуму. Зокрема, в 2010 році до рейтингу внесено 125 країн світу. При цьому, індекс відкритості національних економік для міжнародної торгівлі враховує чотири блоки показників: доступ до внутрішнього ринку; адміністративне управління на кордонах; діловий клімат; транспортна і комунікаційна інфраструктура.

Митний індекс Європейської Бізнес Асоціації (EBA – European Business Association) [38] – один з чотирьох індексів, які визначаються представниками EBA (Індекс інвестиційної привабливості, Податковий індекс, Митний індекс та Індекс інвестиційної привабливості). EBA – неприбуткова організація, що об'єднує понад 900 іноземних та вітчизняних компаній, які працюють в Україні. Сьогодні Асоціація є провідною організацією міжнародного бізнесу в Україні. Європейська Бізнес Асоціація була створена в 1999 році. Ініціатором створення Європейської Бізнес Асоціації була Європейська Комісія, яка зацікавлена в підтримці європейського бізнесу на Україні та налагодженні двосторонніх зв'язків Україна – ЄС. Беручи до уваги пріоритети України щодо інтеграції в Європейський Союз, основною метою діяльності Асоціації є налагодження стосунків європейського бізнесу з представниками влади в Україні для співпраці щодо створення сприятливих умов ведення бізнесу та залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України.

Оцінка митного індексу Асоціації проводиться Європейською Бізнес Асоціацією за підтримки дослідницької компанії InMind. Індекс розраховується на основі регулярного моніторингу оцінок ефективності роботи митної служби України першими особами компаній - членів Митного Комітету Асоціації.

Митний індекс представляє собою набір із наступних 4-х показників оцінки митних процедур серед компаній, які взаємодіяли з митною системою:

- 1) середнє число днів, що були витрачені на митне оформлення однієї партії товару;
- 2) відсоток фізичних перевірок товарів;
- 3) загальна кількість відмов щодо застосування першого методу визначення митної вартості (частка від загального числа митних декларацій, %);
- 4) середня кількість документів на одну партію.

Нововведенням, використаним при аналізі результатів в 2012 р. митного індексу, стало виведення інтегрального індексу та додаткове дослідження таких факторів, як практичне використання системи електронного декларування, оцінка рівня корумпованості та бюрократизації митниць, а також діагностика застосування нового МК України.

Отже, удосконалення систем державного управління, застосування нових концепцій і технологій менеджменту в значній мірі пов'язані з підвищенням якості та результативності діяльності органів влади. Підвищення їх ефективності – основа усіх реформ державних органів, що здійснюються останніми роками. Поряд з іншими державними органами, система митного контролю потребує розробки критеріїв і показників оцінювання результативності, оскільки, в даний час, значно зростають вимоги до митниць, що, з однієї сторони, обумовлено збільшенням міжнародного товарообороту та транзитних перевезень, а з іншої – еволюцією політико-економічних і соціальних умов розвитку України. Складність цього напрямку досліджень обумовлена практичною нерозробленістю проблеми комплексного аналізу діяльності митних адміністрацій та поодинокими односторонніми науковими підходами до вирішення пов'язаних з цим завдань.

2.2. Реалізація митної політики в сфері наповнення державного бюджету України

Основу системи митного оподаткування становлять митні платежі, під якими розуміють ті види податків та зборів, які нараховуються у встановленому порядку при переміщенні через митний кордон країни товарів та інших предметів під контролем митних служб. При цьому слід акцентувати увагу на характерній особливості митних платежів, а саме: односторонньому руху вартості від юридичних та фізичних осіб до держави.

Серед великого спектра функціональних завдань, які виконують митні платежі головними є:

- фіскальні, тобто митні платежі є джерелом поповнення бюджету країни;
- захисні, які спрямовані на захист та розвиток національного виробництва;
- регулятивні, які формують не тільки обсяг і структуру експорту та імпорту, але й обсяги споживання товарів у країні та структуру економіки в цілому [39, с. 5].

Митні платежі встановлюються найвищими органами державної влади і тому за рівнем запровадження належать до загальнодержавних податків, тобто правила їх стягнення та розміри ставок є єдиними на всій території країни незалежно від форм власності, організації господарської діяльності та територіального розташування.

Митні платежі, в основному, є загальними (знеособленими) податками, тобто податковим законодавством не встановлено певного цільового призначення коштів, що надходять до бюджетів різних рівнів у вигляді даних податків. Тому з точки зору порядку зарахування митні платежі в основному є директивними, оскільки вони повним обсягом надходять до одного рівня – Державного бюджету.

Відповідно до чинного законодавства України при переміщенні через митний кордон України товарів та інших предметів справляються наступні митні платежі: митні збори, мито, податок на додану вартість, акцизний податок, єдиний збір, що справляється в пунктах пропуску через державний кордон України [13].

Аналізуючи структуру податків і зборів, справляння яких забезпечено митними органами, протягом останніх років необхідно зазначити, що 99 % загальної суми митних платежів становлять ввізне мито, акцизний податок та податок на додану вартість (ПДВ). Слід зазначити, що станом на 2014 рік Податковим кодексом України встановлено дві ставки ПДВ – 20 % та 0 % [29]. Крім того, понад 96 % ставок Митного тарифу України, систематизованого згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), є адвалерними (тобто ставки встановлені у відсотках до митної вартості товарів).

Оцінка фіскальних наслідків оподаткування зовнішньоекономічних операцій відіграє досить важливу роль, оскільки податки на ЗЕД складають суттєву частку надходжень Державного бюджету України. Як видно з таблиці 2.1, частка митних податків (ПДВ з імпортованих товарів, акцизного податку з імпортованих товарів та мита) у доходах бюджету у 2011 році склала 36,3 %, а у 2012 – 34,7 %.

Щодо динаміки аналізованих податків то вона була позитивною за усіма платежами. Разом з тим, темпи приросту були не надто високими та склали у 2012 році відносно 2011 року: за ПДВ – 1,2 %, за акцизним податком – 24,9 %, за ввізним митом – 24,1 %. Якщо порівняти ці показники із темпами приросту надходжень від внутрішніх податків та зборів, то вони є суттєво вищими. Так, у 2012 році відносно попереднього темпи приросту податку на прибуток склали всього 1,1 %, а податку на доходи фізичних осіб 13,1 %.

**Показники виконання доходної частини Державного бюджету України
у 2011-2012 рр.**

Показники	Факт 2011 рік, млн. грн.	Факт 2012 рік, млн. грн.	Темпи росту, %
Доходи	314 616,9	346 025,5	110,0
податок на прибуток підприємств	54 739,4	55 349,7	101,1
податок на додану вартість у т.ч.	130 093,8	138 826,8	106,7
<i>ПДВ із ввезених на територію України товарів</i>	<i>96024,9</i>	<i>97178,8</i>	<i>101,2</i>
акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	25 189,1	27 417,9	108,8
<i>акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)</i>	<i>7 822,1</i>	<i>9 767,8</i>	<i>124,9</i>
<i>ввізне мито</i>	<i>10 462,8</i>	<i>12 985,8</i>	<i>124,1</i>
рентна плата	16 822,4	13 401,9	79,7
кошти, що перераховуються Національним банком України відповідно до Закону України «Про Національний банк України»	11 898,3	23 600,0	198,3
власні надходження бюджетних установ	23 256,9	24 672,8	106,1

Джерело: складено автором на основі [40]

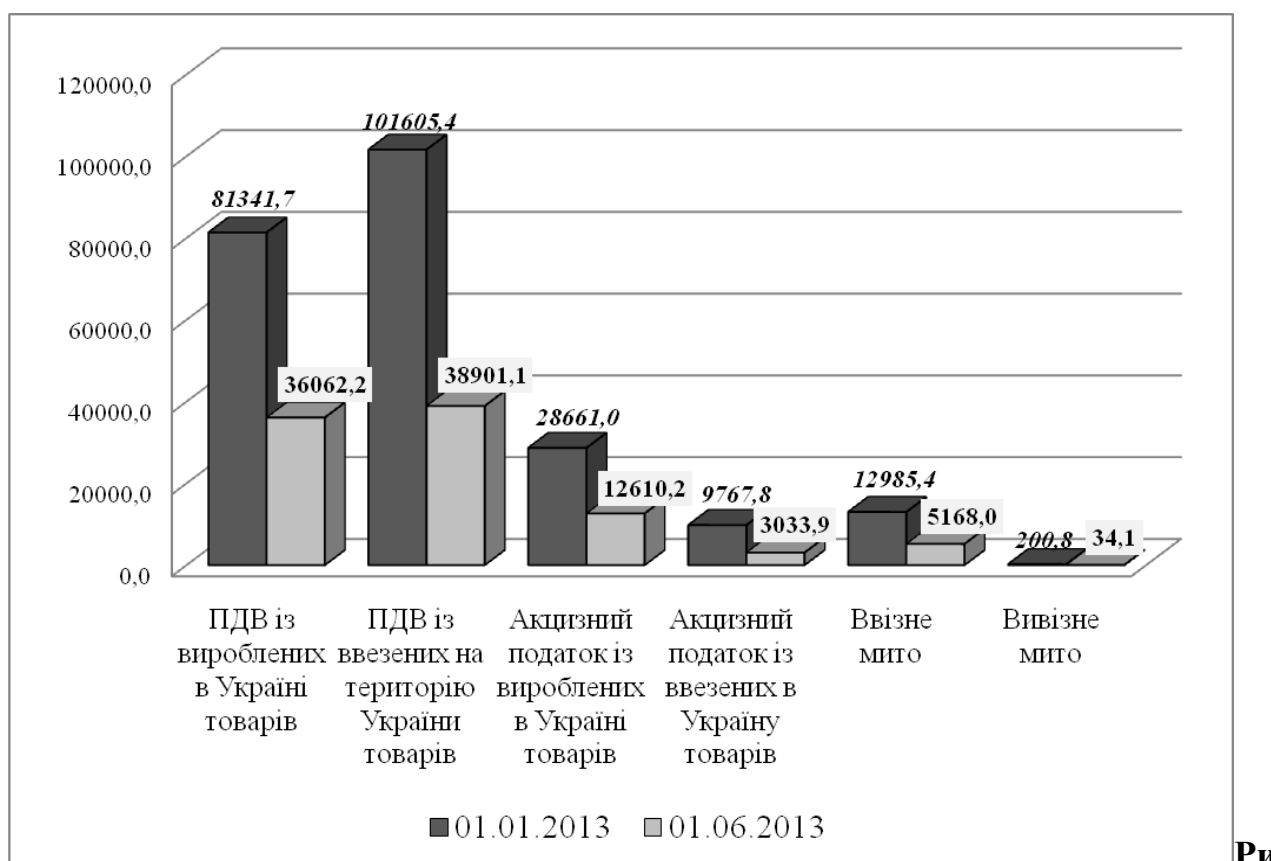
Позитивна динаміка надходження митних платежів, на нашу думку, пов'язана з двома основними чинниками: 1) динамікою експортно-імпорتنих операцій; 2) удосконаленням діяльності митних органів України, а саме – підвищенням ефективності боротьби із «сірим імпортом». Зауважимо, що другий чинник, а саме донарахування платежів в результаті коригування митної вартості товарів, мав визначальну роль, оскільки темпи зростання імпорту у 2012 році були досить низькими і склали усього 2,5 % відносно попереднього року (табл. 2.2).

Динаміка показників зовнішньої торгівлі України у 2008-2012 рр.

Роки	Експорт		Імпорт		Сальдо Обсяг, млн. грн.
	Обсяг, млн. грн.	у % до попередньо го року	Обсяг, млн. грн.	у % до попередньо го року	
2008	66954,4	-	85535,4	-	-18580,9
2009	39702,9	-59,3	45435,6	- 53,1	-5732,7
2010	51430,5	+29,5	60730,0	+33,7	-9309,4
2011	68394,2	+32,9	82608,2	+36	-14214,0
2012	68809,8	+0,6	84658,1	+2,5	-15848,2

Джерело: складено автором на основі [41]

Структура митних та податкових платежів, перерахованих до Державного бюджету України у 2012 році та у 1 півріччі 2013 року відображена на рис. 2.5.

с. 2.5. Структура надходжень окремих податкових та митних платежів до Державного бюджету України, млн. грн.

Джерело: складено автором на основі [42]

Найбільшу частку серед митних платежів за вказані періоди займає ПДВ із ввезених товарів – 43,3% у 2012 році та 40,5% у I півріччі 2013 року, а найменшу частку займає вивізне мито – 0,09% та 0,04% відповідно [42, 43].

Повертаючись до аналізу дохідної частини Державного бюджету України, слід зазначити, що у 2013 році [44] та 2014 році [45] частка податкових платежів у загальній структурі доходів становить 80,4 % та 82,5 % відповідно (див. Додаток А, Додаток Б). В цьому аспекті також слід наголосити, що заплановане збільшення податкових надходжень у 2014 році в 1,15 рази більше по відношенню до показників попереднього року (табл. 2.3), в першу чергу за рахунок ПДВ.

Таблиця 2.3

**Податкова складова дохідної частини державного бюджету у 2013-2014
рр. (тис. грн.)**

Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	2013 рік	2014 рік	Збільшення (зменшення)
Разом доходів:	351 164 635,30	395 304 327,70	44 139 692,40
Податкові надходження	282 461 930,80	326 273 655,70	43 811 724,90
<i>Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості</i>	<i>66 132 050,30</i>	<i>58 099 392,70</i>	<i>-8 032 657,60</i>
<i>Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів</i>	<i>13 771 436,60</i>	<i>14 338 089,00</i>	<i>566 652,40</i>
<i>Внутрішні податки на товари та послуги</i>	<i>176 431 750,10</i>	<i>221 765 000,00</i>	<i>45 333 249,90</i>
Податок на додану вартість	135 679 750,10	177 112 000,00	41 432 249,90
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції), включаючи особливий податок на операції з відчуження цінних паперів	30 724 000,00	33 410 000,00	2 686 000,00
Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	10 028 000,00	11 243 000,00	1 215 000,00
<i>Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції</i>	<i>15 324 000,00</i>	<i>16 715 000,00</i>	<i>1 391 000,00</i>
Ввізне мито	15 075 000,00	16 621 000,00	1 546 000,00
Вивізне мито	249 000,00	94 000,00	-155 000,00
<i>Рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси</i>	<i>6 602 210,80</i>	<i>6 150 296,00</i>	<i>-451 914,80</i>

Джерело: складено автором на основі [44, 45]

Також з таблиці можемо спостерігати планові зниження податків на доходи, податків на прибуток, податків на збільшення ринкової вартості на 8032657,6 тис. грн., це в першу чергу пов'язано зі скороченням обсягів сплати податку на прибуток підприємств у 1,17 рази, що здебільшого пояснюється зниженням ставки з податку на прибуток підприємств у 2014 році до 18% [46].

Поряд з цим доцільно констатувати про домінуючі якості у наповненні Державного бюджету України у 2013 році демонстрували такі податкові платежі як ПДВ (63%) та податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості (23%) а вже далі йде ввізне та вивізне мито (в загальному 5%), про що свідчить інформація на рис. 2.6.

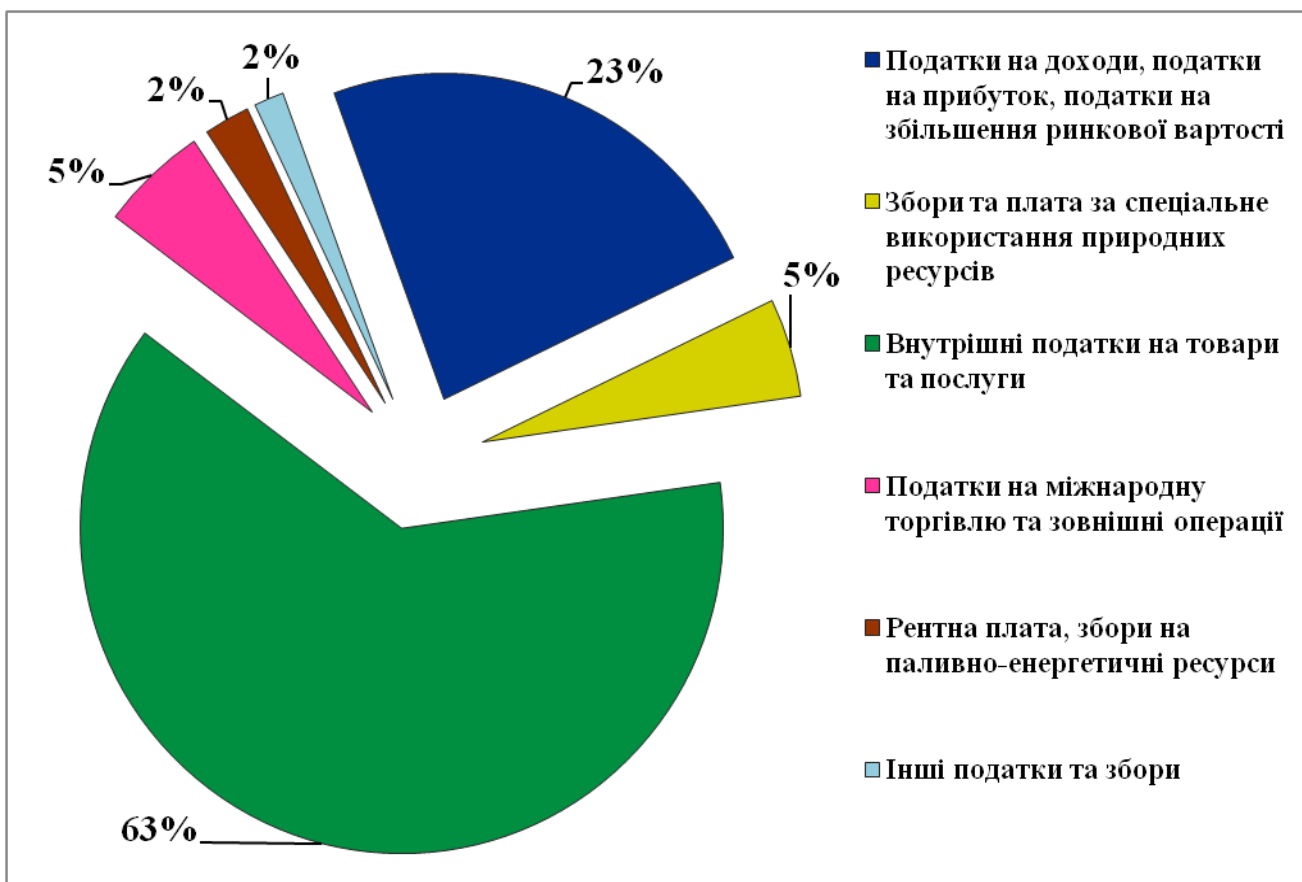

Рис. 2.6. Питома вага податкових платежів у податкових надходженнях до бюджету України у 2013 році

Джерело: складено автором на основі [44]

Схожа ситуація зберігатиметься і у 2014 році, де зокрема найвагомішу частку в структурі податкових надходжень до бюджету мають зайняти ПДВ (68 %) та податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості (18%) (рис. 2.7).

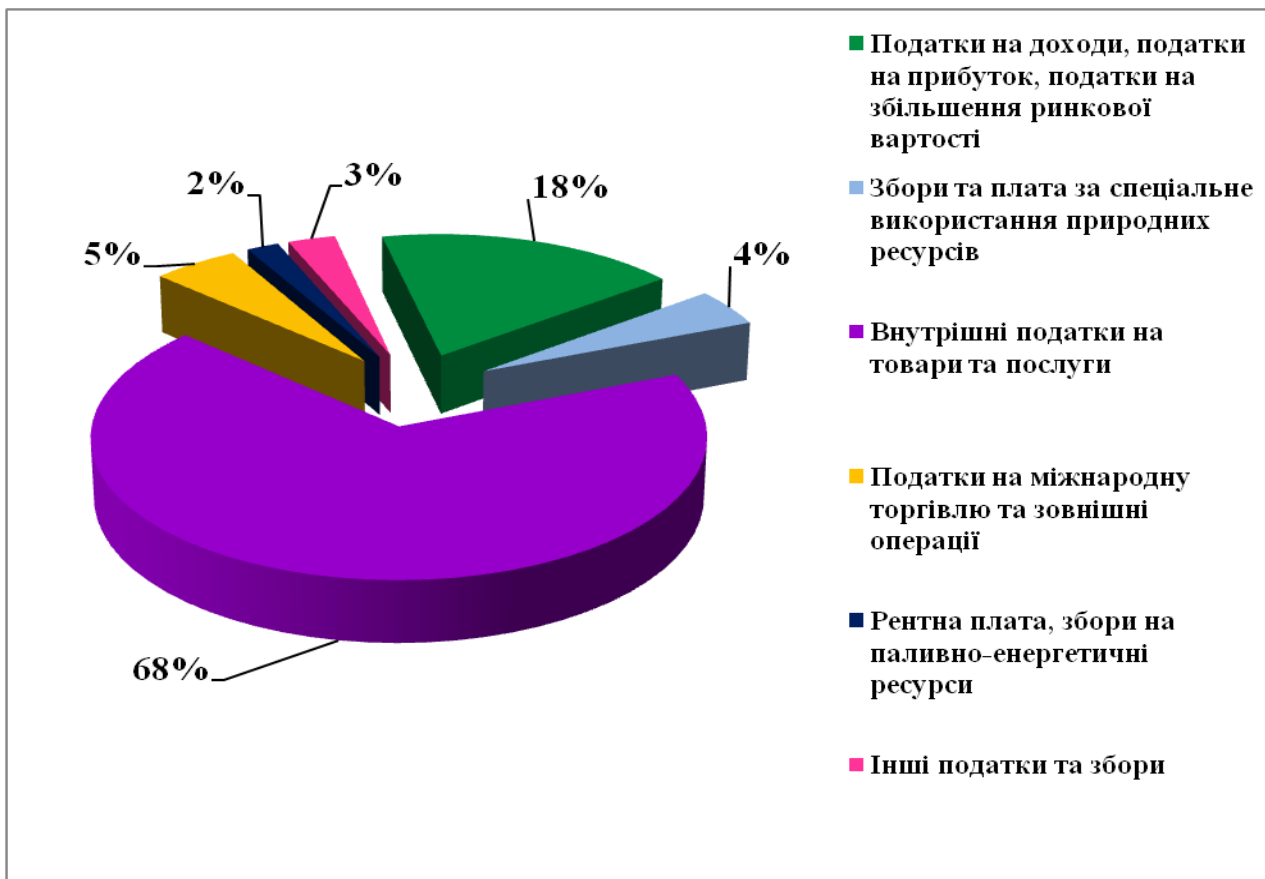

Рис. 2.7. Питома вага податкових платежів у податкових надходженнях до бюджету України у 2014 році

Джерело: складено автором на основі [45]

Також згадаємо, що згідно Митного кодексу України [13], ввізне мито встановлюється на товари, що ввозяться на митну територію України. Встановлення нових та зміна діючих ставок ввізного мита, визначених Митним тарифом України, здійснюються Верховною Радою України шляхом прийняття законів України. Вивізне мито встановлюється законом на українські товари, що вивозяться за межі митної території України.

Так згідно аналізу податкових надходжень в структурі дохідної частини бюджету можемо спостерігати збільшення надходжень від сплати ввізного мита

у 2014 році в 1,1 рази у порівнянні з 2013 роком. Проте існує протилежна тенденція в напрямку зниження надходжень від вивізного мита у зазначений період у 2,6 рази (рис. 2.8).

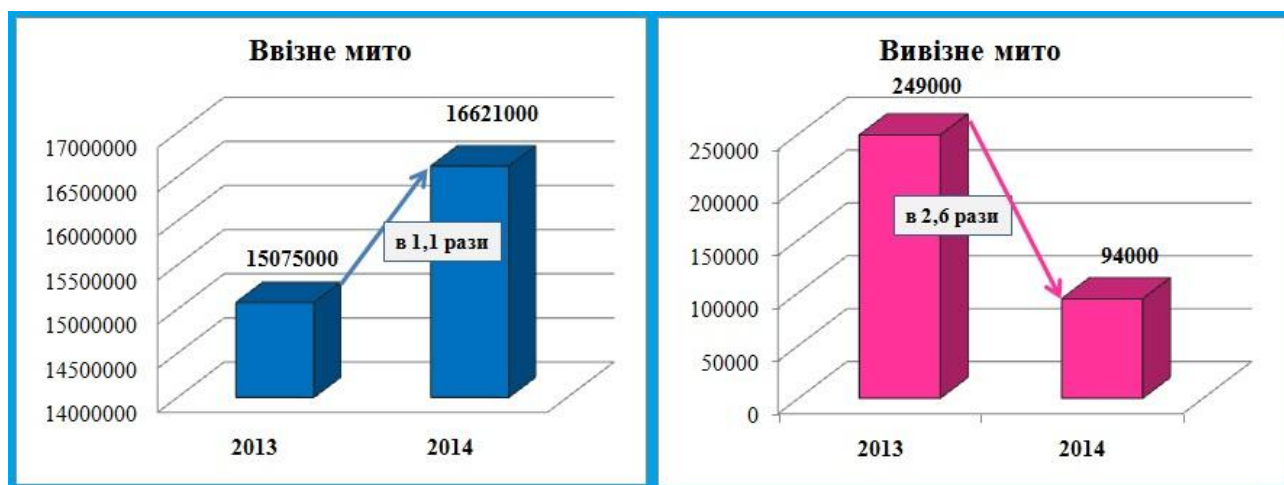

Рис. 2.8. Динаміки зміни обсягу ввізного та вивізного мита у 2013-2014 рр.

Джерело: складено автором на основі [44, 45]

Аналізуючи роботу Львівської митниці щодо забезпечення надходження митних платежів слід зазначити, що кожного року митницею забезпечувалось близько 4% від загальної суми надходження митних платежів до Держбюджету.

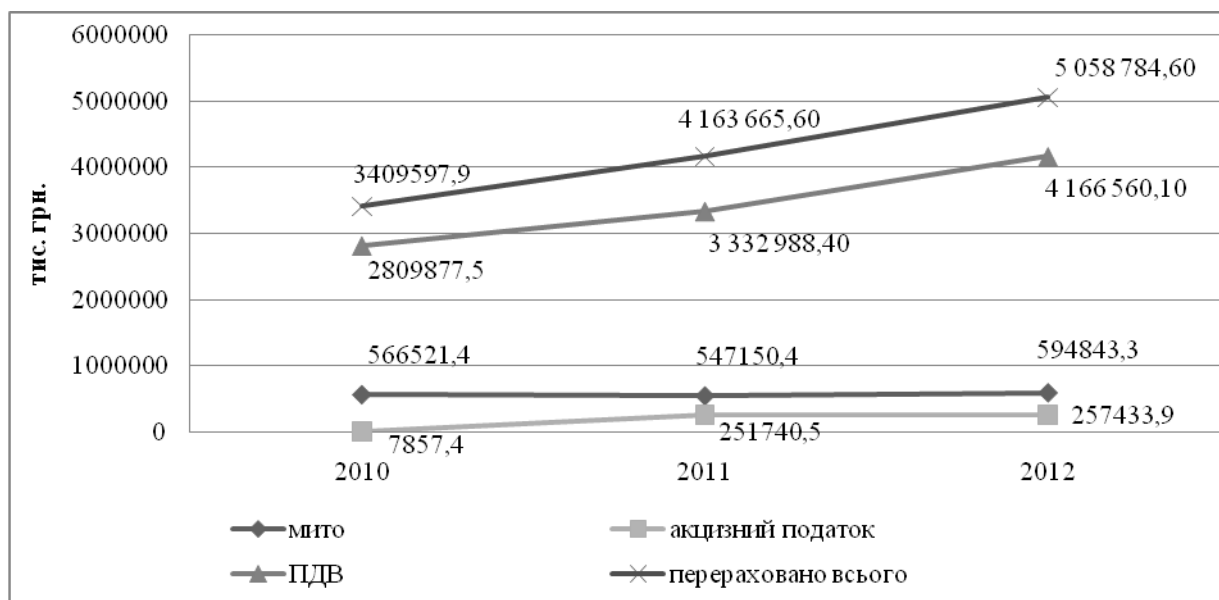

Рис. 2.9. Динаміка надходження митних платежів до Державного бюджету України від Львівської митниці

Джерело: складено автором на основі [47]

Загальна сума надходжень у 2010 р. становила 3 409 597,9 тис. грн. Зокрема мита надійшло 566 521,4 тис. грн., надходження акцизного збору становили 7 857,40 тис. грн., надходження ПДВ - 2 809 877,5 тис. грн. Плати за митне оформлення надійшло 2 784,7 тис. грн. та 22 556,9 тис. грн. єдиного збору.

У 2011 р. загальна сума надходжень становила 4 163 665,6 тис. грн., що на 754 067,70 тис. грн. більше попереднього року. В цьому році в структурі митних платежів з'явився новий платіж, у зв'язку з введенням в дію Податкового кодексу України, - екологічний податок, надходження від якого становили 1 243,6 тис. грн. або 0,03% загальної суми платежів. Відбулось скорочення надходження мита на 3,5%, тобто було перераховано 547 150,4 тис. грн. Надходження акцизного податку зросли на 243 883,10 тис. грн.. і становили 251 740,5 тис. грн. ПДВ надійшло 3 332 988,4 тис. грн., що на 18,62% перевищує показник попереднього року. Плати за митне оформлення надійшло 1 978,4 тис. грн. та єдиного збору 28 564,3 тис. грн.

У 2012 р. спостерігається позитивна динаміка росту надходжень митних платежів до Держбюджету. Загальна сума надходжень зросла на 895 119,0 тис. грн. або на 21,5% і становила 5 058 784,6 тис. грн. Основну частку надходжень забезпечив, як і в попередні роки, ПДВ, від сплати якого надійшло 4 166 560,1 тис. грн., що на 25% більше показника попереднього року.

У січні – лютому 2013 року Львівською митницею перераховано до Держбюджету України 456,2 млн. грн. митних платежів. Порівняно з відповідним періодом 2012 року надходження збільшилися на 108,4 млн. грн. або на 31,1%. Основними бюджетоформуючими товарами є:

- нафта або нафтопродукти (товарна позиція 2710 згідно української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД));
- продукти, що використовуються для годівлі тварин (товарна позиція 2309 згідно УКТ ЗЕД);
- цитрусові, свіжі або сушені (товарна позиція 0805 згідно УКТ ЗЕД);

- м'ясо та харчові субпродукти свійської птиці (товарна позиція 0207 згідно УКТ ЗЕД);
- засоби гігієни (позиція товару 4818 згідно УКТ ЗЕД);
- одяг та інші вироби, що використовувалися (товарна позиція 6309 згідно УКТ ЗЕД);
- автомобілі вантажні (товарна позиція 8704 згідно УКТ ЗЕД) [47].

Також зауважимо, що за 2013 рік Львівська митниця перерахувала до Державного бюджету 1 млрд. 011 млн. грн. митних платежів. Порівняно з аналогічним періодом 2012 року надходження до бюджету зросли на 132,9 млн. грн., або на 15,1%.

Такі високі показники забезпечила робота митниці в напрямі сприяння зовнішньоекономічній діяльності. Кількість учасників ЗЕД, акредитованих у зоні діяльності митниці, постійно зростає. Упродовж 2013 року зовнішньоекономічні операції здійснювали понад дві з половиною тисячі суб'єктів господарювання. Вони перемістили через митний кордон України товарів на суму більш ніж 865 млн. дол. США. У 2013 році підприємства Львівщини переважно експортували товари до таких країн:

- Польща (35%),
- Німеччина (12%),
- Росія (11%),
- Данія (7%).

А імпорт товарів здійснювали здебільшого в такі країни:

- Польща (49%),
- Німеччина (13%),
- Франції та Угорщини (по 4%) (див. Додаток В).

Тобто, спостерігалася підвищена активність зовнішньоекономічних операцій передусім у країнах Європи (69-72%) та країнах СНД (14-25%) (рис. 2.10).

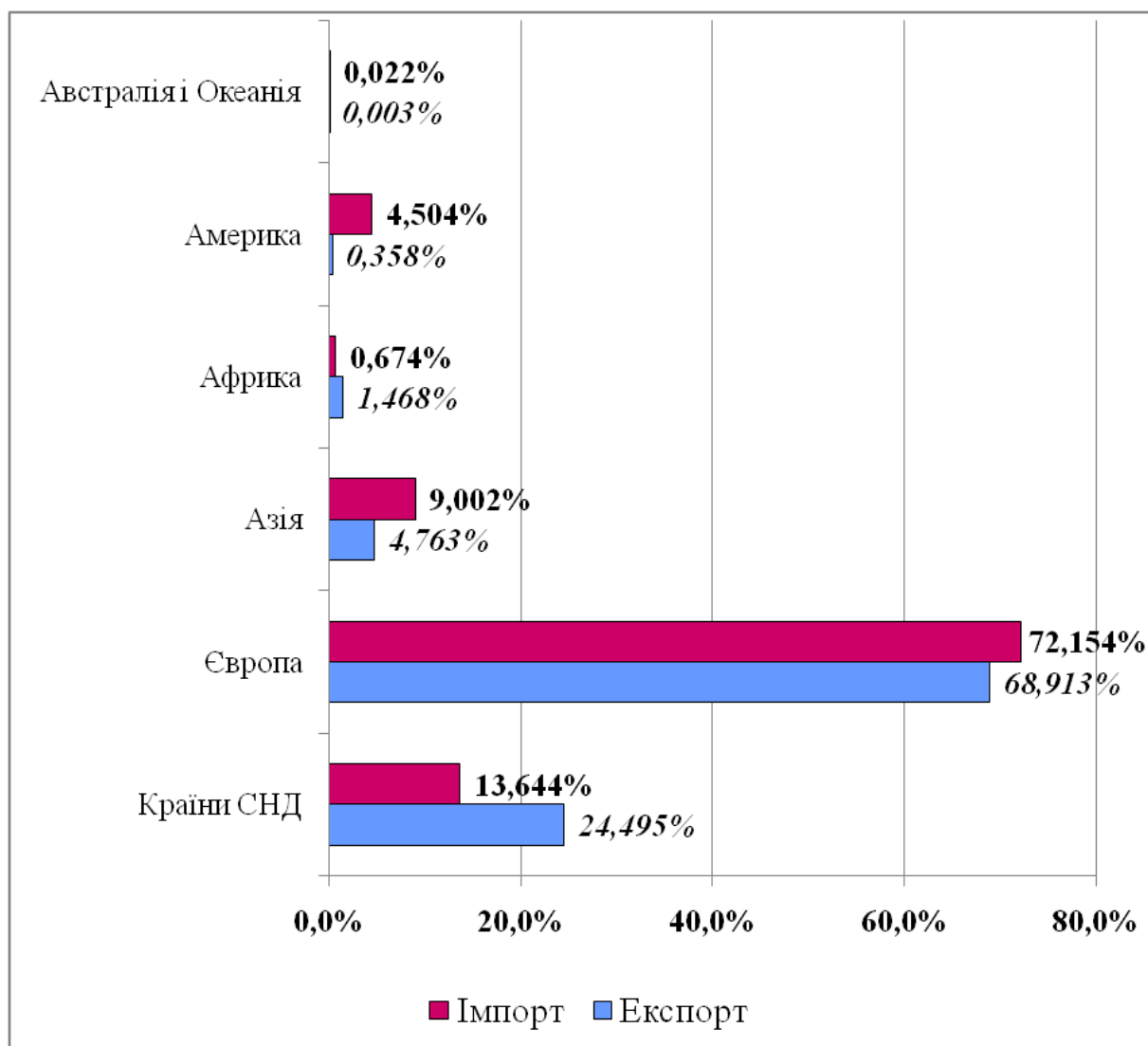

Рис. 2.10. Географічна структура імпорту та експорту товарів суб'єктами господарювання Львівської області станом на 01.01.2014 р.

Джерело: складено автором на основі [48]

Крім того, у поточному році Львівська митниця активно впроваджувала проект «Електронна митниця». Тепер 72% митних декларацій оформляють за процедурою електронного декларування, натомість торік у цей час такий показник становив лише 17%.

Як бачимо, кожного року обсяги надходження митних платежів до Державного бюджету України зростають, що частково може бути пояснено інфляційними процесами, зростанням обсягів імпорту, що має негативні наслідки для економіки держави загалом.

2.3. Моніторинг функціонування служби охорони праці в митних органах

Відповідно до Положення про службу охорони праці апарату Міністерства доходів і зборів України [49] визначено перелік основних завдань та функцій, що стосуються забезпечення заходів по охороні праці та створенню безпечних умов праці. Зокрема, на службу охорони праці покладається виконання таких основних завдань:

1. Організація проведення в апараті Міндоходів профілактичних заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам і іншим випадкам, що створюють небезпеку для життя або здоров'я працівників апарату Міндоходів, інших осіб, які прибули до апарату Міндоходів у відрядження, на практику, стажування і виконують покладені на Міндоходів завдання.
2. Сприяння впровадженню новітніх досягнень науки і техніки, прогресивних і безпечних технологій.
3. Контроль за дотриманням працівниками вимог законів, нормативно-правових актів з питань охорони праці, розділу "Охорона праці" колективного договору, нормативних актів з охорони праці, дія яких поширюється на працівників апарату Міндоходів.
4. Інформування працівників та надання їм роз'яснень з питань охорони праці.

Служба охорони праці Міндоходів поряд з основними функціями виконує й ряд інших (додаткових) функцій (табл. 2.4).

Зокрема, до основних функцій належать наступні:

- Розроблення спільно з іншими структурними підрозділами апарату Міндоходів комплексних заходів для досягнення встановлених нормативів та підвищення рівня охорони праці,

планів, програм поліпшення умов праці, запобігання виробничому травматизму, надання структурним підрозділам організаційно-методичної допомоги у виконанні запланованих заходів.

- Підготовка проектів наказів з питань охорони праці і внесення їх на розгляд заступнику Міністра-керівнику апарату Міндоходів.
- Проведення спільно з представниками структурних підрозділів апарату Міндоходів і за участі представників профспілки працівників апарату Міндоходів перевірок стану дотримання працівниками вимог законодавства та нормативних актів з питань охорони праці.
- Складання звітності з охорони праці за встановленими формами.
- Проведення з працівниками вступного інструктажу з охорони праці.
- Ведення в апараті Міндоходів обліку та здійснення аналізу причин виробничого травматизму, аварій і заподіяної ними шкоди.
- Забезпечення належного оформлення і зберігання документації з питань охорони праці, а також своєчасне передання у встановленому порядку її до архіву для тривалого зберігання.
- Складання за участі керівників структурних підрозділів апарату Міндоходів переліків професій, посад і видів робіт, щодо яких відповідно до законодавства повинно бути розроблено інструкції з охорони праці, що діють в межах апарату Міндоходів, надання методичної допомоги в їх розробленні.
- Інформування працівників про основні вимоги законодавства про охорону праці та нормативних актів з питань охорони праці, що діють в межах апарату Міндоходів тощо.

Додаткові функції служби охорони праці Міндоходів

<i>Функція</i>	<i>Характеристика</i>
Розгляд	питань щодо підтвердження відповідно до законодавства наявності небезпечної виробничої ситуації, що стала причиною відмови працівника від виконання дорученої роботи (у разі необхідності);
	звернень працівників, що стосуються питань додержання в апараті Міндоходів вимог законодавства про охорону праці.
Організація	забезпечення структурних підрозділів нормативно-правовими актами та актами з питань охорони праці, що діють у межах апарату Міндоходів, посібниками і навчальними матеріалами з відповідних питань
	підготовки інформаційних стендів, кутків з охорони праці тощо
	нарад, семінарів, конкурсів тощо з питань охорони праці
Участь у:	пропаганди з питань охорони праці з використанням засобів інформації.
	розслідуванні нещасних випадків, аварій, що сталися в апараті Міндоходів
	проведенні внутрішнього аудиту охорони праці
	розробленні положень, інструкцій, розділу "Охорона праці" колективного договору, інших нормативних актів з питань охорони (безпеки) праці, що діють у межах апарату Міндоходів
	складанні переліків професій і посад, згідно з якими працівники повинні проходити обов'язкові попередні і періодичні медичні огляди
	організації навчання з питань охорони праці працівників
Контроль за:	роботі комісії з перевірки знань з охорони праці працівників
	вжиттям заходів, визначених програмами, планами та колективним договором і спрямованих на поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, усунення причин виникнення нещасних випадків
	проведенням ідентифікації та декларуванням безпеки об'єктів підвищеної небезпеки
	своєчасним проведенням навчання з питань охорони праці, усіх видів інструктажу з охорони праці
	станом запобіжних і захисних пристроїв, вентиляційних систем
	санітарно-гігієнічними і санітарно-побутовими умовами праці працівників згідно з вимогами нормативно-правових актів
	організацією робочих місць працівників відповідно до вимог нормативно-правових актів з охорони праці
	організацією роботи жінок та інвалідів відповідно до вимог законодавства
використанням цільових коштів, виділених на виконання комплексних заходів для досягнення встановлених нормативів та підвищення існуючого рівня охорони праці та ін.	

Джерело: складено автором на основі [49]

Робота служби охорони праці має здійснюватися відповідно до затверджених у встановленому порядку плану роботи та графіків обстежень стану охорони праці в апараті Міндоходів.

Робочі місця працівників служби охорони праці мають розміщуватися в окремому приміщенні, забезпечуватися належною оргтехнікою, технічними засобами зв'язку і бути зручними для приймання відвідувачів.

Служба охорони праці взаємодіє з іншими структурними підрозділами та профспілкою працівників апарату Міндоходів.

Служба охорони праці на виконання вимог Порядку проведення інструктажів з питань охорони праці та протипожежних інструктажів у апараті Міністерства доходів і зборів України [50] зобов'язана проводити інструктажі згідно з представленою класифікації (рис. 2.11).

Рис. 2.11. Типологізація інструктажів Міндоходів з охорони праці

Джерело: складено автором на основі [50]

Окрім того, в обов'язковому порядку має здійснюватися перевірка знань з питань охорони праці та пожежної безпеки.

Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі з питань охорони праці та відповідні протипожежні інструктажі завершуються перевіркою знань, яка проводиться у формі усного опитування або тестування з використанням технічних засобів. Знання перевіряє керівник, який провів інструктаж.

У разі незадовільних результатів перевірки знань, набутих під час проведення первинного, повторного чи позапланового інструктажу з питань охорони праці або відповідного протипожежного інструктажу, протягом 10 робочих днів повторно проводяться відповідний інструктаж і перевірка знань.

При незадовільних результатах повторної перевірки знань, набутих під час проведення первинного, повторного чи позапланового інструктажу з питань охорони праці або відповідного протипожежного інструктажу, працівник не допускається до виконання робіт, а питання продовження його трудової діяльності в апараті Міндоходів вирішується згідно із законодавством [51].

При незадовільних результатах перевірки знань, набутих під час цільового інструктажу з питань охорони праці чи цільового протипожежного інструктажу, допуск до виконання робіт працівникові не надається. Повторна перевірка знань при цьому не дозволяється.

Вважаємо за доцільне розглянути системну норму вимог щодо чіткого порядку дотримання правил безпеки та охорони праці працівниками митних органів перед початком роботи при проведенні митного огляду залізничного транспорту та вантажів, що ним перевозяться [52].

До початку митного огляду працівник повинен:

- отримати від старшого по зміні завдання з визначенням місця проведення робіт та маршрутів руху;
- з'ясувати у старшого по зміні питання про наявність небезпечних та шкідливих факторів на маршруті та місці проведення робіт;

- отримати у старшого по зміні відомості про рухомий склад та вантажі, що підлягають митному огляду, про наявність у них гострих, кілких та інших небезпечних предметів та шкідливих речовин, що можуть призвести до травмування чи іншого ушкодження здоров'я;
- підготувати необхідний інструмент, технічні засоби контролю, засоби індивідуального захисту, засоби зв'язку, пересвідчитись у їх справності;
- доповісти старшому по зміні про виявлені недоліки з охорони праці та з'ясувати у нього всі незрозумілі питання щодо безпеки проведення митного огляду.

Підготовка до здійснення митного огляду небезпечних вантажів проводиться з додержанням додаткових заходів безпеки в залежності від виду вантажу. Перед проведенням митного огляду в приміщеннях та на площадках необхідно пересвідчитися в наявності первинних засобів пожежогасіння, перевірити чи не пройшов термін придатності вогнегасників, чи є вода та пісок, протипожежний інвентар та ін. Ознайомитися з записами попередньої зміни щодо питань охорони праці в журналі передачі зміни (оперативному журналі).

Починати митний огляд рухомого складу дозволяється тільки при повній його готовності до відправки та в присутності начальника або бригадира поїзда.

Огляд вагонів проводити в присутності провідника. При огляді ручної поклажі та багажу пасажирів через опитування з'ясувати наявність колючих і ріжучих предметів, що можуть призвести до травмування.

Огляд електроприладів та місць, де проходять електромережі, проводиться в присутності провідника або електромеханіка з додержанням вимог електробезпеки. Електрощити повинен відкривати електромеханік або провідник.

При огляді місць, де проходять електромережі, використовувати тільки інвентарні ТЗК, випробувані та перевірені.

Митний огляд локомотивів проводиться тільки в присутності члена локомотивної бригади при зупиненому двигуні і опущеному пантографі:

- під час проведення вантажно-розвантажувальних робіт необхідно знаходитися за межами небезпечної зони;
- під час відкриття вагонів та контейнерів потрібно знаходитися на безпечній відстані (не ближче 5 м) від дверей, що відкриваються;
- використовувати перевірені технічні засоби контролю;
- огляд приладів, які діють як пружинно-виштовхувальні механізми та інших, що можуть призвести до травмування, здійснювати після консультації з працівниками відділу технічних засобів контролю;
- при виявленні хімічних речовин або речовин, схожих на наркотики, не слід їх нюхати чи пробувати на смак;
- якщо виявлено вибухові пристрої, не слід до них доторкатись.

Щоб утиснути травм, не підніматися на площадки вагонів та не зістрибувати з них, коли поїзд рухається, не перескакувати та не переходити з одного вагона в інший, якщо вони не обладнані безпечними переходами, не ховатися під вагони під час дощу або снігу.

Якщо під час митного огляду виявлено небезпечний вантаж, про який раніше не було заявлено, пошкоджену тару з їдкими, отруйними, інфекційними речовинами, то митний огляд необхідно припинити, доповісти старшому по зміні та вжити запобіжних заходів згідно з вказівками технологічних схем митного оформлення вантажів.

Робота припиняється також при землетрусах, підтопленнях, пожежах та інших надзвичайних ситуаціях.

При митному огляді сипучих вантажів, що перевозяться в спеціальних вагонах-хоперах, хоперах-дозаторах тощо, обладнаних пневматичною системою розвантаження, огляд потрібно здійснювати зі спеціальною обладнаною площадки (естакади) при відключеній системі розвантажування.

Вимоги безпеки після закінчення роботи:

- відключити обладнання та прилади від електромережі;
- встановити на постійні місця огорожі, дорожні знаки та ін., якщо вони переміщалися під час проведення робіт;
- технічні засоби контролю очистити від забруднення, здати старшому по зміні та прибрати робоче місце;
- зробити запис у журналі передачі зміни чи іншому оперативному документі та доповісти старшому по зміні про стан безпеки праці при проведенні митного огляду протягом зміни;
- здійснити заходи особистої гігієни: помити руки, обличчя а при необхідності, прийняти душ.

Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях:

У разі аварії необхідно терміново повідомити старшого по зміні або чергового і здійснити заходи по її локалізації та нерозповсюдженню в залежності від виду аварії та обставин:

- якщо аварія сталася при використанні обладнання, машин, механізмів, агрегатів, то необхідно залишити небезпечну зону і повідомити про це їх власника. Заходи безпеки, усунення аварії та її наслідків здійснює власник обладнання;
- при аваріях, що сталися під час огляду небезпечних речовин, (пошкоджена тара, розлиті або розсіпані шкідливі речовини), власник повинен негайно вивезти такий вантаж за межі митної зони та здійснити заходи по усуненню аварії та її наслідків.

При виявленні обрізу проводів контактної мережі чи лінії електропередач, а також звисання з проводів сторонніх предметів необхідно огородити небезпечне місце та вжити заходів, що виключають можливість наближення людей на відстань ближче 10 м до місця аварії. Повідомити про це чергового по станції, диспетчера або іншу посадову особу станції.

При нещасних випадках або раптових захворюваннях потрібно негайно повідомити старшого по зміні, викликати лікаря, та надати потерпілому першу медичну допомогу.

При пожежах необхідно терміново викликати пожежну команду, повідомити старшого по зміні, гасити пожежу первинними засобами пожежогасіння. Діяти відповідно до інструкцій з пожежної безпеки.

Висновки до розділу 2

Ефективність митної справи варто розглядати як реалізацію економічної та правоохоронної функцій митної справи, а ефективність діяльності митних органів – як показник, який відображає співвідношення результатів діяльності у відповідній сфері та залучених для досягнення таких результатів ресурсів. В ширшому розумінні, ефективність здійснення митної справи – економічний та соціальний ефект, що виникає внаслідок реалізації функцій митницями щодо встановлення порядку і умов переміщення товарів через митний кордон України та пов'язаних з ним митних формальностей. Окремою групою критеріїв ефективності можна виділити показники ефективності митниць відповідно до міжнародних індексів і рейтингів. Отже, при формуванні критеріїв оцінювання ефективності діяльності митниць необхідно враховувати суб'єктів оцінювання, які, на нашу думку, можна представити за такими напрямками: «держава», «бізнес», «міжнародні організації». Також слід акцентувати увагу на тому, що особливе місце в системі оцінювання ефективності діяльності митниць посідають міжнародні рейтинги.

Фіскальна складова державної політики у сфері митної справи полягає в наповненні державного бюджету за рахунок стягнення мита, податку на додану вартість, акцизного збору з товарів та інших предметів під час переміщення через митний кордон. Від зазначених вище стягнень слід відрізнити такі платежі, як збір за митне оформлення, плата за зберігання товарів на митних

складах, які не виконують фіскальної функції, а є платою за послуги митниці. Крім того, до фіскального напрямку державної політики у цій сфері належить здійснення валютного, грошово-вексельного та умовно-гарантійного контролю, здійснення контролю за визначенням митної вартості товарів, аналіз та визначення шляхів ліквідації надтарифних та псевдотарифних механізмів митно-тарифного регулювання

Удосконалення систем державного управління, застосування нових концепцій і технологій менеджменту в значній мірі пов'язані з підвищенням якості та результативності діяльності органів влади. Підвищення їх ефективності – основа усіх реформ державних органів, що здійснюються останніми роками. Доцільно також зазначити, що електронні системи прийняття управлінських рішень у галузі митної справи мають на меті підвищити ефективність роботи митних органів України, підняти рівень застосування в митній справі методів аналізу та управління ризиками. Із часом підходи до профілювання ризиків будуть вдосконалюватися, змінюватися, однак автоматизація цього процесу та застосування таких інструментів, як нечітка логіка, негативна та позитивна історії, очевидно, залишатиметься актуальним завданням перед митними органами України в напрямках створеної системи захищеності національних та митних інтересів держави, а також можливості та здатності створеними системними принципами забезпечити протидію можливим небезпекам у митній галузі.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ

3.1. Базові аспекти міжнародного співробітництва з питань митної справи

Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства на основі загально визнаних принципів і норм міжнародного права. Одним з напрямків міжнародного співробітництва України є міжнародне митне співробітництво або, як зазначено в національному митному законодавстві, міжнародне співробітництво в галузі митної справи.

Як засіб стимулювання експорту у багатьох країнах світу успішно використовується митно-тарифне регулювання. Зокрема, в Індонезії, якщо експортер представляє план експорту, де вказані імпорتنі матеріали, а також додає банківську гарантію, то імпортер даних матеріалів звільняється від сплати мита шляхом отримання ліцензії на імпорт ресурсів, а суму мита сплатить експортер у тому випадку, якщо не вивезе 85% продукції у вказаний час, [53, с. 602].

У Китаї також діє система сприяння експорту, що полягає у наданні численних пільг та сприянні при здійсненні експортних операцій, в той час, як пільги імпортерам заборонені та введено додаткові тарифи за прискорення митного оформлення.

Для Японії водночас не є характерним використання антидемпінгових ставок регулювання, натомість застосовується сувора система технічних вимог – стандартів, сертифікації, інспекції якості, вимог техніки безпеки, що запобігає ввезенню на територію Японії низькоякісних товарів [54].

Цікавим є той факт, що багато країн світу поряд зі стимулювання експорту та сприянням розвитку вітчизняного виробництва не створюють

перешкод і для імпорتنих товарів. Тут можна навести приклад Японії, де діє система податкових пільг для імпортерів, наприклад, податковий кредит у розмірі 5 % від обсягу імпорту або взагалі звільнення від оподаткування великого переліку імпорتنих товарів, що складає у кінцевому підсумку до 25% загального обсягу імпорту.

Що стосується необхідності уніфікації тарифних ставок, то деякі країни зробили значні кроки у цьому напрямку, так, можна навести приклад Чилі, де ставка тарифу дорівнює 15%, та Болівії, де діють всього дві ставки – 10% і 17%. У Росії здійснюється поступова реформа щодо зменшення кількості адвалерних ставок, що застосовуються до імпорتنих товарів. При цьому подібні реформи звичайно супроводжуються також зниженням середнього рівня протекціонізму, що досягається двома методами – методом «коцертіна», коли на кожному етапі реформи вищі ставки зменшуються до наступного нижчого рівня (наприклад, у Коста-Ріці і Гватемалі), або методом «радіального», пропорційного зниження, коли на кожному етапі усі ставки зменшуються на визначену кількість відсотків (Мексика) [55].

У багатьох країнах світу, при перетинанні державних кордонів, існують жорсткі документарні вимоги та недостатньо високий рівень автоматизації обов'язкових митних процедур, що створюють серйозні перепони розвитку міжнародної торгівлі.

Так, митні операції, що не впливають на розмір митного тарифу і здійснюють нетарифне регулювання зовнішньої торгівлі, можуть перетворитись у додаткові бар'єри в торгівлі, якщо перевищують нормальні загальноприйняті норми, та затримувати митне оформлення. Витрати, пов'язані з митними формальностями, нерідко перебільшують розміри митних зборів. До таких процедур та формальностей відносять: правила прийняття товарів до митного оформлення, місце виконання митних формальностей; правила зберігання товарів, що призначені до митного оформлення; режим транзиту; взаємовідносини митних органів з особами, що переміщують товар; правила оскарження дій митних органів та інше.

У зв'язку з цим важливим аспектом спрощення процедур торгівлі є впровадження та застосування переглянутої Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур [56], яка передбачає максимальне практичне використання інформаційних технологій та розглядає їх як один з принципів митного оформлення, реалізація якого сприятиме спрощенню та гармонізації митних процедур. Вона містить також положення про сучасні митні формальності та процедури, узгодженні митні документи для використання в міжнародній торгівлі та передбачає використання методів управління ризиками.

За останніми даними, до Кіотської конвенції приєднались 64 держави, в тому числі такі провідні країни світу як: США, Канада, Японія Австралія, Китай, держави Європейського союзу та інші. З країн СНД до неї вже приєднались Казахстан, Азербайджан, Україна та Російська Федерація.

Приєднавшись до Кіотської конвенції будь-яка держава світу бере на себе міжнародні зобов'язання по запровадженню положень конвенції на національному рівні, тобто, повинна оцінити необхідність прискорення митних процедур, показники економічності, оперативності митного оформлення і достовірності митного контролю, а також ступені готовності митної служби до застосування принципів, закладених в конвенції [57].

Митний тариф Польщі передбачає чотири види митних ставок: основні (конвенційні), преференційні, автономні та знижені. Знижені ставки застосовуються для країн, які підписали угоди про вільну торгівлю з Польщею – це країни ЦЄЗВТа, члени ЄАВТ, держави Балтії. Саме ці ставки переважно застосовуються при митному оформленні, оскільки 80% товаропотоку йде з вищезазначених країн. З тих пір, як Польща увійшла до ЄС, вона не може самостійно встановлювати митні тарифи, крім того, значна частка від зібраних митних зборів направляється до бюджету ЄС. Стрімка лібералізація митно-тарифної політики цієї держави послабила фіскальну функцію митного тарифу та обмежила можливість застосування протекціоністських заходів.

За обсягом і потужністю у двосторонніх контактах українсько-польські відносини є визначально стратегічними. Крім того, в зовнішньополітичній та зовнішньоекономічній діяльності України стосовно держав Центральної Європи розбудові зв'язків із Республікою Польща належить чи не найголовніше місце. Таке ставлення до західного сусіда зумовлене не лише багатовіковою традицією українсько-польських взаємин, територіальною близькістю, спільними демографічними коренями та тісними культурними зв'язками, а, насамперед, спільністю політико-стратегічних інтересів, активним співробітництвом у всіх сферах суспільного життя між двома державами.

Система українсько-польського співробітництва протягом останніх років зазнала відчутних змін, пов'язаних із входженням Польщі до ЄС. З одного боку, ці зміни зумовлені трансформацією формату зовнішньоекономічної діяльності нашого західного сусіда завдяки адаптації польського законодавства до вимог Євросоюзу, а також узгодженням зовнішньополітичного курсу зі спільною стратегією ЄС. Водночас, повномасштабна інтеграція Польщі в економічний і політичний простір ЄС поставила на порядок денний проблему ідентифікації ролі та місця цієї країни у рамках згаданої організації. Одним із пріоритетних напрямків спеціалізації Польщі в цьому контексті може бути її геополітична місія «моста» Західної Європи на пострадянський простір. Це означає, що для Польщі, як суб'єкта ЄС, надзвичайно важливим залишається питання збереження добрих партнерських стосунків зі своїми східними сусідами, насамперед, Україною [58].

Важливість розвитку українсько-польського співробітництва в сфері митної справи у контексті активізації процесів економічної інтеграції між нашими державами зумовлюється, насамперед, стратегічними імперативами регіональної політики ЄС, яка нині розвивається саме в євроінтеграційному ключі. Адже регіональна складова в сучасній політиці ЄС відіграє дедалі активнішу роль, а стратегічна важливість регіонального фактору зумовлена комплексом обставин, пов'язаних із сучасним процесом європейської інтеграції, зокрема політикою розширення ЄС на Схід [59].

Становлення й розвиток міжнародного митного співробітництва України відбувалися одночасно із становленням та розвитком її державності, й на пряму залежали від появи її власної митної системи.

На сьогоднішній день в державі існує розгорнута нормативно-правова база, яка надає право митним органам України встановлювати та підтримувати міжнародні зв'язки у галузі митної справи, як з митними органами зарубіжних країн, так і з міжнародними організаціями, статутна діяльність яких передбачає можливість здійснення співробітництва з митних питань.

Розглядаючи правові засади міжнародного співробітництва з питань митної справи особливу увагу слід звернути на положення, що закріплені в Митному кодексі України. В митній справі Україна додержується загальноновизнаних у міжнародній практиці систем класифікації та кодування товарів, митних режимів, митної статистики, інших загальноприйнятих у світових митних відносинах норм і стандартів, а також забезпечує виконання міжнародних договорів України з питань митної справи, укладених в установленому законом порядку. Міжнародне митне співробітництво з членами міжнародного співтовариства Україною здійснюється на основі загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права.

Розвиток міжнародного співробітництва у галузі митної справи в Україні було віднесено до основних завдань митних органів України

Основними й пріоритетними напрямками співробітництва в сфері митної справи є наступні:

- проведення спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення і припинення контрабанди;
- створення спільних пунктів пропуску на кордоні;
- проведення спільного митного контролю на кордоні;
- узгоджене застосування процедур митного контролю та оформлення й взаємне визнання документів, які використовуються митними органами для здійснення митних процедур;

- проведення спільних, постійних чи одноразових заходів з питань митного законодавства, які відносяться до компетенції митних органів.

Схематично зазначені напрямки міжнародного співробітництва відображені на рис.3.1.

Рис.3.1. Основні напрямки міжнародного митного співробітництва

Джерело: складено автором на основі [60]

Серед основних стратегічних партнерів України як в зовнішньоекономічних відносинах, так і в галузі митної справи була й залишається Польська Республіка. Цей факт підтверджується й постійним зростанням товарообігу між нашими державами, тільки за останні два роки товарообіг між Польщею та Україною збільшився на понад 30 відсотків й складає 6 мільярдів доларів. Структура українського експорту та польського імпорту свідчить про те, що ці товари сприяють розвитку внутрішнього виробництва в обох країнах. Цьому, безперечно, сприяла і ефективна співпраця між митними службами України та Польщі та виконання домовленостей та

умов укладених міжнародних договорів. Отже, розглянемо більш детально співпрацю України та Польщі.

Основою для розвитку співробітництва у галузі митної справи між Україною та Польщею стала Угода між Урядами двох держав про співробітництво і взаємодопомогу у митних справах, укладена 18 грудня 1995 року [61]. Оскільки дотримання митного законодавства є одним з найважливіших принципів міжнародної торгівлі і взаємодопомога митних органів сприяє підвищенню ефективності боротьби проти дій, що суперечать митному законодавству, враховуючи рекомендації Ради митного співробітництва від 5 грудня 1953 року щодо адміністративної взаємодопомоги і 8 червня 1971 року, Уряди Польщі й України передбачили в угоді такі основні шляхи й напрямки взаємодії митних органів:

- обмін працівниками митних органів з метою ознайомлення з технічними засобами контролю, що застосовуються і становлять взаємний інтерес;
- навчання й надання допомоги в удосконаленні професійних навичок працівників митниць;
- обмін експертами з митних питань;
- обмін професійними, науковими і технічними відомостями з митних питань.

Також необхідно відмітити й інші найбільш значущі інститути українсько-польської співпраці. Оскільки підтримка та розвиток нинішнього рівня партнерства між Україною та Польщею значною мірою залежить від збереження нинішніх політичних контактів, зміцнення суспільного діалогу, який має відношення до національного поєднання, а також успіху реформаторської політики в Україні. Реалізації цих завдань сприяє низка вже існуючих постійних інститутів українсько-польського співробітництва [62, 63]:

1. Консультаційний комітет президентів України та Польщі. Перше робоче засідання Комітету відбулося 27 травня 1993 року. Комітет займається проблемами регіональної безпеки, стратегією економічної співпраці,

проблематикою національних меншин, питаннями регіональної співпраці та створенням нових магістралей для транспортування енергоносіїв. Комітет дає можливість проводити поточні двосторонні консультації з найбільш актуальних для обох сторін проблем;

2. Українсько-польська змішана комісія з питань торгівлі та економічного співробітництва. Комісія створена у січні 1993 року. Вона є основною, в широкому розумінні, інституційною формою економічного співробітництва між Україною та Польщею. В її роботі беруть участь представники всіх зацікавлених міністерств та відомств обох держав. Особливо актуальною є робота комісії в сучасних умовах трансформації зовнішньоекономічної політики України;

3. Українсько-польський економічний форум. Був заснований у 1998 році у Жешові. Це – формула щорічних зустрічей, яка забезпечує українським та польським підприємцям можливість обміну реформаторським досвідом та презентації пропозицій співпраці, а також обговорення проблем, пов'язаних зі спільним пошуком спонсорів для конкретних проектів. До участі у засіданнях форуму запрошуються також представники українського та польського урядів, політики, парламентарі та підприємці;

4. Українсько-польська та Польсько-українська парламентські групи.

5. Українсько-польський/Польсько-український Форум створено у 1992 році, його діяльність відновлена у 1999 році. Він об'єднує відомих представників науки та культури наших держав. У рамках Форуму, серед іншого, одержала активну підтримку ідея створення Українсько-польського університету. Існують можливості навчання та збагачення знаннями в галузі митної справи для українських науковців на особливих умовах;

6. Постійна Українсько-польська конференція з питань європейської інтеграції. її організаційне засідання відбулося у березні 1999 року. Роботою Конференції керують заступники міністрів закордонних справ України та Польщі. В її роботі беруть участь представники всіх зацікавлених міністерств і відомств обох держав. Патронат над Конференцією здійснюють прем'єр-

міністри України та Республіки Польща. Відбулися чотири засідання Конференції, яка є формою передачі українським партнерам польського інтеграційного досвіду, знань про процес входження до ЄС, дає можливість здійснювати широкий аналіз українсько-польських відносин на тлі наближення обох держав до Європейського Союзу;

7. Польсько-Американсько-Українська Ініціатива Співпраці. Співпраця урядів Польщі, США та України в рамках ПАУІС (ініціатива її створення народилася в Києві 1998 року) охоплює три сфери: макроекономічні реформи, розвиток малого та середнього підприємництва, формування системи місцевого самоврядування. Завданням ПАУІС є підтримка економічних реформ в Україні шляхом передачі польського досвіду. Особливо важливою є практика співпраці неурядових організацій трьох країн. У рамках ПАУІС було призначено понад 30 грантів. Що дає змогу фінансово підтримати найбільш значущі проекти та програми не лише для економіки, а й для розвитку митної системи країни;

8. Польський Інститут у Києві. Цей Інститут, який діє в столиці України впродовж двох років, став одним із важливих культурних центрів.

Найбільш важливими й успішно реалізованими проектами співробітництва в галузі митної справи стали наступні [64, 65]:

1. Обмін попередньою інформацією, тобто українська чи польська сторона отримує інформацію про транспортний засіб та його вантаж ще до фактичного перетину ним кордону. Це дає обом сторонам можливість ефективніше протистояти митним правопорушенням.
2. Система раннього попередження, яка дозволяє запобігати утворенню черг на кордоні. Це нова форма обміну інформацією на рівні начальників постів, начальників митниць та власне Голів митних служб. (Використання цієї системи дозволяє інформувати митні органи у випадку виникнення черги, якщо кількість оформлених транспортних засобів опускається нижче оптимальної кількості, визначених для даного пункту пропуску, а час очікування у черзі становить: у

пасажирському русі – більш, ніж 2 години; у вантажному русі – більш, ніж 6 годин).

3. Започаткування пілотного проекту зі здійснення контролю порожніх транспортних засобів з використанням «Fast Way» у міжнародному пункті пропуску для автомобільного сполучення «Краківець-Корчова» в напрямку виїзду з України / в'їзду до Республіки Польща, що дозволить значно підвищити пропускну спроможність.
4. Спільний митний контроль на українсько-польському кордоні, який здійснюється в пунктах пропуску «Смільниця-Кросценко» та «Устилуг-Зосін» та інші.

Перелічені вище заходи, а також інші домовленості щодо співпраці митних адміністрацій України та Польщі сприяють конкретним позитивним змінам на українсько-польському кордоні.

Отже, глобалізація є істотною передумовою для реалізації Україною та Польщею свого потенціалу в економіці XXI століття. Вона забезпечує достатню динамічність міжнародних ринків і створює добрі передумови для повноцінної інтеграції наших країн у світове господарство. Водночас визначення свого місця в міжнародному поділі праці, пошук інтеграційних векторів та ефективних форм взаємодії в сфері митної справи — це завдання, яке наші країни повинні вирішувати на основі формування відповідної стратегії розвитку співпраці, спрямованої у віддалену перспективу. Також необхідно звернути увагу на сучасний розвиток системи українсько-польського транскордонного співробітництва, який відбувається одночасно на декількох рівнях. З одного боку, це посилення зовнішньоекономічних зв'язків підприємств та активізація транскордонного бізнесу, з другого — поглиблення взаємодії громадських організацій і суспільних рухів по обидва боки кордону, створення спільних асоціацій або єврорегіонів, з третього — налагодження скоординованої діяльності органів державної влади, митних адміністрацій та місцевого самоврядування. Не можна оминати увагою і такий аспект транскордонного співробітництва, як співпраця наукових установ і навчальних

закладів, зокрема, щодо формування інноваційних моделей розвитку прикордонних територій на основі обміну досвідом та використання спільного виробничого потенціалу й інфраструктури.

Дуже важливо зазначити, що чинне законодавство України з урахуванням основних постулатів міжнародних договорів, зазначає, що згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, митними органами України спільно з митними органами суміжних держав може здійснюватися:

- 1) проведення спільного митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон України;
- 2) узгодження в установленому законом порядку часу здійснення митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон України, процедур митного контролю, митного оформлення та взаємне визнання документів, що використовуються митними органами для виконання митних формальностей;
- 3) проведення спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення і припинення контрабанди та порушень митних правил;
- 4) проведення в установленому законом порядку спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення і припинення правопорушень у сфері службової діяльності працівників митних служб;
- 5) проведення інших спільних одноразових чи постійних заходів з питань, що відповідно до цього Кодексу та інших актів законодавства України належать до повноважень митних органів;
- 6) обмін інформацією, у тому числі з використанням інформаційних технологій та систем [13].

Таким чином, проблематика саме транскордонного співробітництва набуває дедалі більшої актуальності як у теоретичному аспекті (оскільки фундаментальні розробки в царині транскордонних досліджень практично не ведуться), так й з погляду практичних результатів для України, оскільки після останньої хвилі розширення ЄС саме транскордонне співробітництво може

виявитись одним із найбільш дієвих інструментів європейської інтеграції для нашої держави.

3.2. Вектори удосконалення основних процесів здійснення державної митної справи

Наявність глибоких економічних, політичних, соціальних та культурних перетворень у сучасному українському суспільстві, орієнтованих на інтеграцію країни у світове господарство, безумовно, визначають особливості державного управління митними органами України. Нині митна служба виступає суттєвим важелем державного управління, одночасно постає в ролі керівної системи та виконує відповідні функції держави. Для сучасної митної системи настав період освоєння нових моделей митних відносин і політики, сучасних схем регулювання міжнародного товарообміну, швидкої адаптації та реагування на постійні зміни зовнішньоекономічного середовища. Виникає необхідність у розробці і впровадженні сучасних підходів та методів підвищення ефективності митного адміністрування та якісного управління розвитком митних органів.

Пожвавлення процесу входження України у світове співтовариство викликає необхідність формування сприятливих зовнішньоекономічних умов у країні, подолання негативних процесів у зовнішній торгівлі, створення умов для ефективного захисту національних товаровиробників, зміцнення економічної безпеки держави. Це, у свою чергу, обумовлює необхідність постійної модернізації митної служби як одного з пріоритетних об'єктів державного управління.

Важливе місце в системі органів державного управління зовнішньоекономічної діяльності до 2013 року посідала Державна митна служба України, яка належала до центральних органів влади зі спеціальним призначенням і має досить складну організаційно-управлінську структуру.

Проте варто звернути увагу на прийняття Указу Президента України «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» від 24 грудня 2012 року № 726/2012[14], яким було утворено Міністерство доходів і зборів України шляхом реорганізації Державної митної служби України та Державної податкової служби України (рис. 3.2).

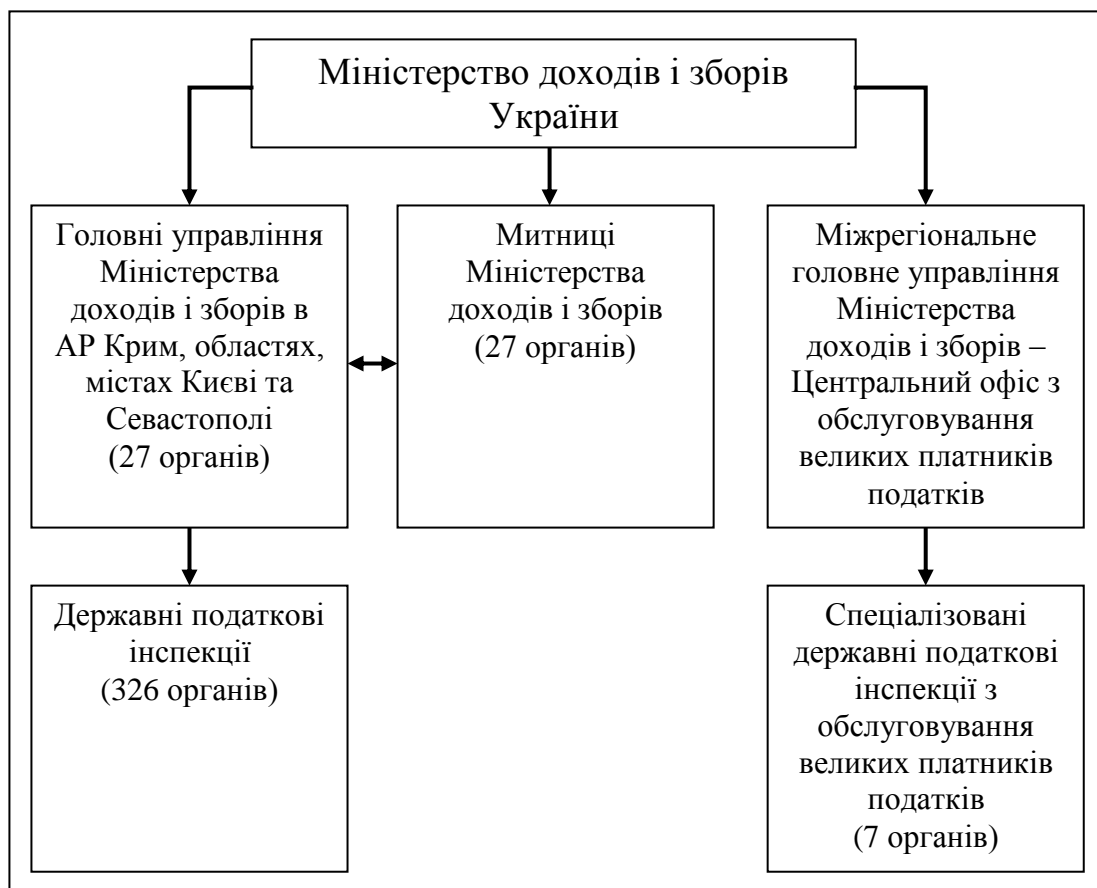

Рис. 3.2. Структура Міністерства доходів і зборів України

Джерело: складено автором на основі [66]

До складу новоствореного центрального апарату Міндоходів увійшов центральний апарат ДМСУ на базі якого було створено Департамент митної справи у складі 5 управлінь:

- Управління організації митного контролю та оформлення;
- Управління митної вартості, класифікації товарів та заходів регулювання ЗЕД;
- Управління боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями;
- Управління кадрової роботи;

– Управління аналізу ризиків та аналітичної роботи.

Частину структурних підрозділів ДМСУ об'єднано із підрозділами центрального апарату колишньої Державної податкової служби за принципом виконання подібних завдань та функцій – створено Департамент податкових та митних платежів, Департамент податкового і митного аудиту, Департамент розвитку ІТ, електронних сервісів та обліку платників, Департамент методології та формування податкової і митної політики, Координаційно-моніторинговий департамент.

Митниці перетворено у територіальні органи Міндоходів, причому статус обласних митниць – Київської, Харківської та Чернівецької було знижено до рівня звичайних митниць, яких тепер стало 26, а Київську регіональну було перетворено у Київську міжрегіональну митницю Міндоходів. Митниці розширили свої офіційні назви, отримавши додаток «Міндоходів», наприклад – Хмельницька митниця Міндоходів, що вказує на їх нове підпорядкування. Центральне митне управління лабораторних досліджень та експертної роботи перейменовано у Спеціалізовану лабораторію з питань експертизи та досліджень Міндоходів, а Центр підвищення кваліфікації, перепідготовки працівників і кінології – у Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів (рис. 3.3).

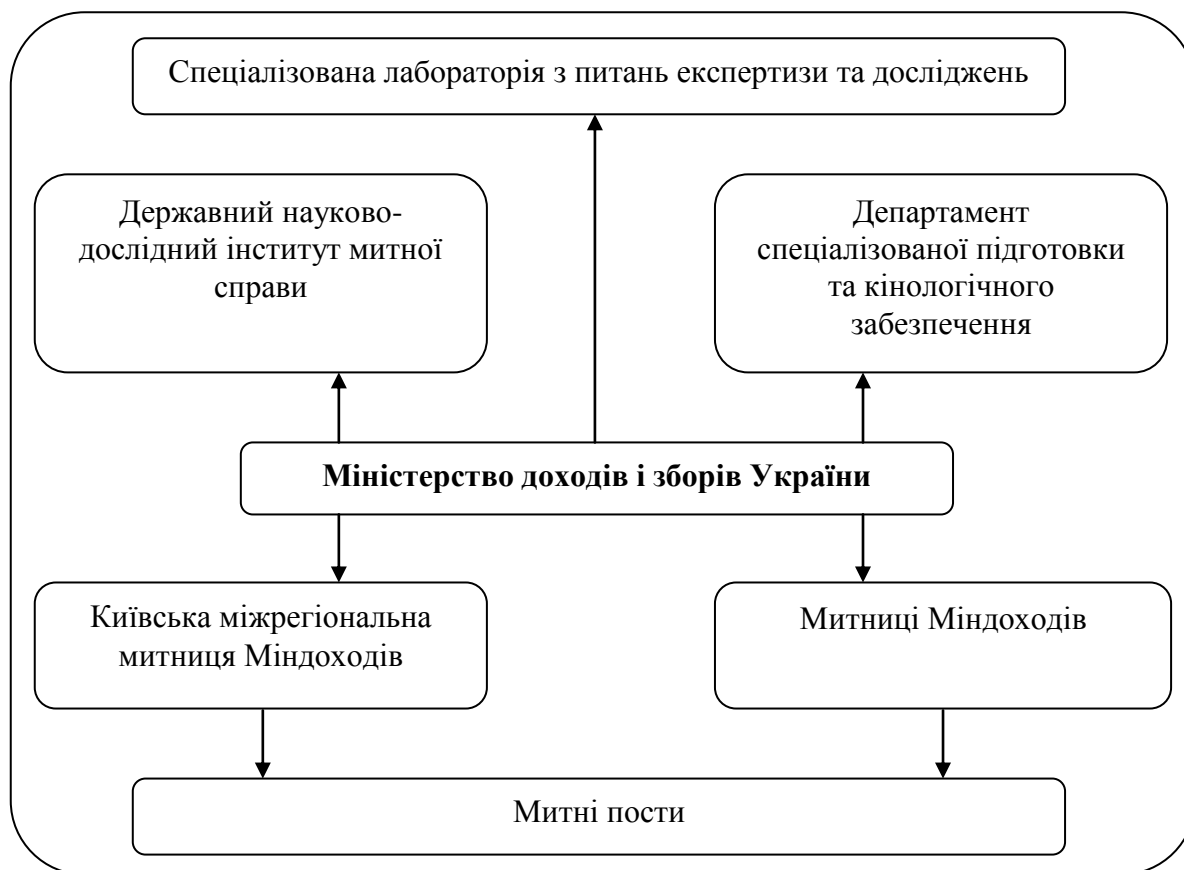

Рис. 3.3. Організаційна структура митної системи України

Джерело: складено автором на основі [66]

До позитивних здобутків слід віднести те, що об'єднання податкових та митних органів у єдине міністерство дасть змогу скоротити витрати й бюрократичні процедури, усунути дублювання діяльності, а це, відповідно, сприятиме підвищенню ефективності роботи. Крім того, за рахунок об'єднання податкових та митних органів можливо досягти зниження загальної кількості видатків на їх утримання зменшення адміністративний тиск у сфері підприємницької діяльності, тощо.

Разом з тим утворення Міністерства доходів і зборів створює низку правових колізій та суперечностей. У той же час, відкритим залишається й питання формування податкової та митної політики в Україні. Досить важливою є проблема потенційного конфлікту інтересів між збором податків і мит, а також розробленням політики в даній сфері. Відповідно Закону «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 року № 3166-VI в

Україні міністерства мають право розробляти політику у профільній сфері. Тобто, Міністерство доходів та зборів займатиметься не лише збором податків та мит, а також і формуватиме політику держави у цьому питанні. Якщо фіскальним органам буде необхідно збільшити надходження до державного бюджету, вони зможуть збільшити розміри зборів, оскільки саме ними ж розроблятимуться та впроваджуватимуться відповідні нормативно-правові акти. Це викликає цілком зрозумілі побоювання суб'єктів підприємництва, оскільки, новостворене міністерство отримує можливість фіскального тиску [19].

Нормативним підґрунтям і джерельною базою щодо удосконалення діяльності митних органів України виступають такі документи: Програма економічних реформ на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [67], Указ Президента України «Про Стратегію реформування державної служби в Україні» [68], Концепція адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу [69], Концепція Державної цільової програми реформування державного управління та державної служби на 2011-2015 рр. [70], Митний кодекс України [13], Податковий кодекс України [29] Указ Президента України «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» [71], Стратегічний план розвитку Міністерства доходів і зборів України на 2013-2018 рр. [72] та інші підзаконні нормативні акти, які регламентують аспекти економічного розвитку, державного управління та регулювання митної справи в Україні.

Отже, для того, щоб реагувати на нові виклики, що постають перед суспільством та державою, має змінюватися як бізнес, так і органи державної влади. Зрозуміло, що такі зміни можуть відбуватися лише за умови налагодження партнерських відносин та взаємної довіри між підприємцями та державою. У цьому контексті дуже позитивним виступає прагнення Міндоходів розвивати діалог з бізнесом, що знайшло своє відображення у п'ятирічній стратегії розвитку Міністерства, зокрема в умовах сьогодення, це має

націлюватися на стимулювання інвестицій та інновацій, покращення контролю правильності визначення митної вартості тощо (рис. 3.4).

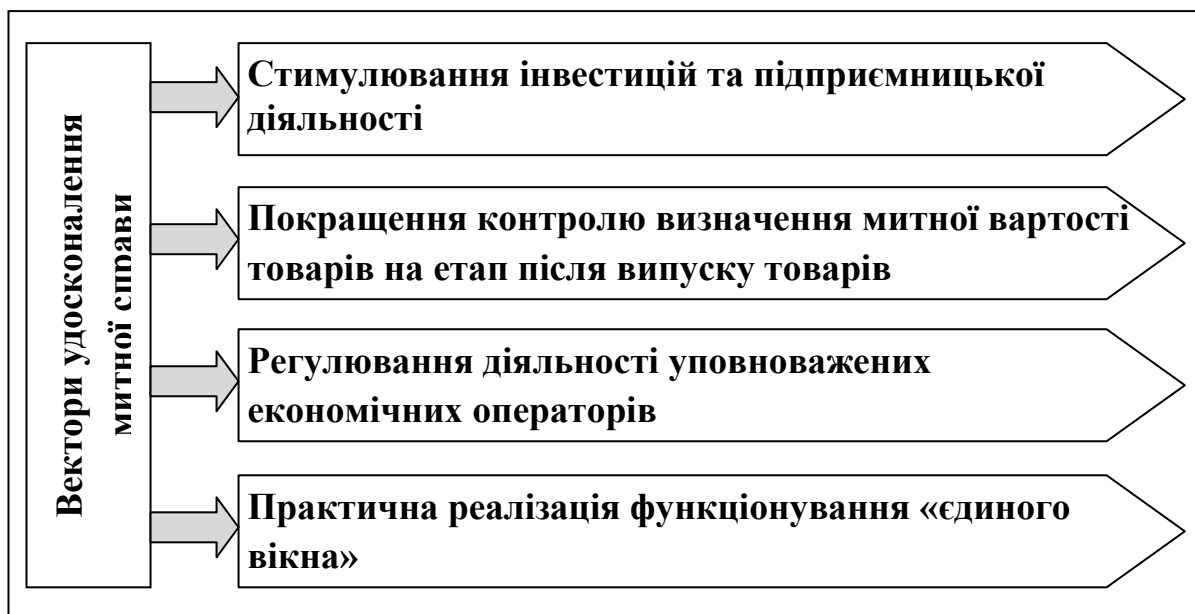

Рис. 3.4. Вектори удосконалення основних процесів здійснення державної митної справи

Джерело: складено автором на основі [73]

Робота в межах Ради з питань стимулювання інвестицій та підприємницької діяльності. Важливим кроком на цьому шляху стало створення Ради з питань стимулювання інвестицій та підприємницької діяльності як консультативно-дорадчого органу при Міністерстві доходів і зборів України. Враховуючи специфіку правового регулювання у різних сферах податкової та митної справи, в рамках Інвестиційної Ради запроваджено низку профільних робочих груп, які опікуються різноманітними проблемами податкової та митної політики в Україні. У тому числі, при Раді створена робоча група з питань удосконалення законодавства у сфері державної митної справи.

Вважаємо, що для ефективного виконання завдань, покладених на робочу групу, її робота має концентруватися на наступних стратегічних напрямках:

- узагальнення проблемних питань, що виникають на практиці під час застосування діючого митного законодавства, та розробка системних пропозицій щодо удосконалення нормативно-правових актів;
- вивчення кращих іноземних практик у сфері митного регулювання та сприяння їх запровадженню в Україні з урахуванням вітчизняних реалій тощо.

Перенесення заходів з контролю правильності визначення митної вартості товарів на етап після випуску товарів. Спори між імпортерами та митними органами з питань митної вартості товарів, спричиняють затримки при митному оформленні товарів, довготривалі судові процеси, та створюють зайву напругу у відносинах між бізнесом та державними органами.

Виходом із цієї ситуації може стати перенесення акцентів контролю за митною вартістю товарів: з короткого часового відрізка, поки товари перебувають під митним контролем - на етап після випуску товарів. Переваги такого відходу наступні:

- значне спрощення міжнародної торгівлі, що відповідає Кіотській конвенції з гармонізації та спрощення митних процедур;
- зменшення строків митного оформлення, реальне скорочення кількості документів для підтвердження митної вартості, що подаються при митному оформленні;
- стимулювання митних органів до аргументованого доведення недостовірності заявленої митної вартості – це реалізація презумпції невинуватості декларанта, що закладено в кодексі;
- повна реалізація права декларанта надавати свої аргументи для захисту задекларованої митної вартості (як це передбачено Рішенням СОТ 6.1 «Випадки, коли митні адміністрації мають підстави сумніватися в достовірності або точності заявленої вартості»);
- надання більшого часу органу доходів і зборів для перевірки правильності визначення митної вартості (він не буде обмежений чотирма годинами, відведеними для митного оформлення);

- уніфікація порядку нарахування податкового зобов'язання контролюючим органом за результатами коригування митної вартості з порядком податкових донарахувань за Податковим кодексом.

Потужним інструментом у цьому напрямі має стати міжнародне співробітництво Міністерства доходів і зборів, яке налагодило ефективний інформаційний обмін з податковими та митними адміністраціями більшості країн світу на основі міжнародних угод про взаємну допомогу в митних та податкових справах.

Регулювання діяльності уповноважених економічних операторів. Новим Митним кодексом в Україні було запроваджено інститут уповноважених економічних операторів (УЕО), що зможуть користуватися численними спрощеннями під час митного контролю та митного оформлення товарів. На даний час в Україні триває розробка нормативно-правових актів, що регулюватимуть питання надання вітчизняним підприємствам статусу УЕО.

Під час нормотворчої роботи вважаємо за доцільне враховувати досвід іноземних країн, в першу чергу країн ЄС, де інститут УЕО вже працює на практиці. Крім того, у жовтні 2013 року було прийнято новий Митний кодекс Євросоюзу, яким значно розширено як можливості для підприємств, яким надаються спрощення митного контролю, так і встановлено нові вимоги, яким повинні відповідати такі підприємства. Однак, запровадження цих можливостей до вітчизняного митного законодавства потребуватиме у тому числі внесення змін до Митного кодексу України. Серед положень законодавства ЄС, які слушно було б імплементувати до вітчизняного митного законодавства, належать:

- диференціація критеріїв оцінювання підприємства, в залежності від виду спеціального спрощення, на яке претендує таке підприємство;
- можливість надання окремих спрощень митних процедур підприємствам, які не мають статусу УЕО, проте відповідають частині вимог для УЕО;

- надання спрощень при транзитних переміщеннях товарів (у тому числі запровадження статусу уповноваженого вантажовідправника та вантажоодержувача);
- технологія «централізованого митного оформлення» - подання митної декларації у митницю за місцем реєстрації підприємства, незалежно від фактичного місцезнаходження товарів.

Зрозуміло, що проблемні питання діяльності УЕО є комплексними та потребують кропіткої роботи. Однак, гармонізація положень законодавства України та ЄС, що регулюють діяльність УЕО, створить підґрунтя для визнання іноземними митними адміністраціями сертифікатів УЕО, виданих українським підприємствам. Це надасть переваги українському бізнесу.

Крім того, спрощення контрольних процедур для сумлінних підприємств зі статусом УЕО позитивно вплине на роботу органів доходів та зборів і надасть можливість сконцентрувати ресурси на більш ефективному контролі ризикових зовнішньоекономічних операцій.

Практична реалізація функціонування «єдиного вікна». Одним із ключових інструментів спрощення транскордонної торгівлі є гармонізація роботи всіх державних органів, які надають дозволи на імпорт та експорт товарів. Це і ветеринарно-санітарні служби, і органи екологічного контролю, органи по сертифікації тощо. Світова організація торгівлі та Всесвітня митна організація всебічно заохочують впровадження державного контролю товарів за принципом «єдиного вікна», за посередництвом якого торговельний оператор може оперативним чином отримати всі дозволи, необхідні для переміщення товарів.

Не може бути піддано сумніву, що запровадження «єдиного вікна» в Україні можливе лише за умови широкомасштабного застосування сучасних електронних технологій (у першу чергу спільних інформаційних систем з органами доходів і зборів). Крім того, ризикоорієнтований підхід при контролі товарів (який вже ефективно діє у роботі Міндоходів) має бути запроваджений і у діяльності і інших органів влади, що здійснюють контроль за

транскордонними переміщеннями товарів. Тож реалізація «єдиного вікна» потребує внесення комплексних змін до законодавства України [73].

Зрозуміло, що перелік проблемних питань митно-правового характеру, що потребують удосконалення, є дуже великим. Однак, це лише початок великої спільної роботи, спрямованої на активізацію міжнародної торгівлі, усунення адміністративних бар'єрів, та як результат – створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні.

Висновки до розділу 3

У багатьох країнах світу, при перетинанні державних кордонів, існують жорсткі документарні вимоги та недостатньо високий рівень автоматизації обов'язкових митних процедур, що створюють серйозні перепони розвитку міжнародної торгівлі.

Так, митні операції, що не впливають на розмір митного тарифу і здійснюють нетарифне регулювання зовнішньої торгівлі, можуть перетворитись у додаткові бар'єри в торгівлі, якщо перевищують нормальні загальноприйняті норми, та затримувати митне оформлення. Витрати, пов'язані з митними формальностями, нерідко перебільшують розміри митних зборів. До таких процедур та формальностей відносять: правила прийняття товарів до митного оформлення, місце виконання митних формальностей; правила зберігання товарів, що призначені до митного оформлення; режим транзиту; взаємовідносини митних органів з особами, що переміщують товар; правила оскарження дій митних органів та інше.

Важливість розвитку українсько-польського співробітництва в сфері митної справи у контексті активізації процесів економічної інтеграції між нашими державами зумовлюється, насамперед, стратегічними імперативами регіональної політики ЄС, яка нині розвивається саме в євроінтеграційному ключі. Адже регіональна складова в сучасній політиці ЄС відіграє дедалі ак-

тивнішу роль, а стратегічна важливість регіонального фактору зумовлена комплексом обставин, пов'язаних із сучасним процесом європейської інтеграції, зокрема політикою розширення ЄС на Схід.

Вектори удосконалення основних процесів здійснення державної митної справи можна резюмувати в наступні:

- стимулювання інвестицій та підприємницької діяльності;
- покращення контролю визначення митної вартості товарів на етапі після випуску товарів;
- регулювання діяльності уповноважених економічних операторів;
- практична реалізація функціонування «єдиного вікна».

Окрім того, модернізація та перспективний розвиток системи митних органів мають проводитися із урахуванням пріоритету прав та законних інтересів громадян і суб'єктів господарювання, економічних перетворень та міжнародної, зокрема європейської, практики регулювання у галузі митно-правового регулювання суспільних відносин.

ВИСНОВКИ

Нові виклики, що постають в економічній сфері перед Україною, надзвичайно актуалізують питання дієвості державного управління в сфері формування ефективної митної політики. Заходи управління в сфері реалізації митної політики визначають роль та завдання митних органів як в межах держави так і на світовій арені.

Одним із реформаторських і найрішучіших кроків для діяльності митних органів стало формування Міністерства доходів і зборів на базі податкової та митної служб. В структурі управління зазначеного інституту влади створено Департамент митної справи, основними завданнями якого сьогодні виступають наступні:

- створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності;
- захист митних інтересів України;
- реалізація єдиної митної політики України;
- запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил;
- організація та контроль роботи митниць Міндоходів із забезпечення своєчасності сплати митних платежів.

Структура менеджменту Департаменту митної справи Міндоходів складається з Управління організації митного контролю та оформлення, Управління митної вартості, класифікації товарів та заходів регулювання ЗЕД, Управління кадрової роботи, Управління аналізу ризиків та аналітичної роботи.

Митні платежі, в основному, є загальними (знеособленими) податками, тобто податковим законодавством не встановлено певного цільового призначення коштів, що надходять до бюджетів різних рівнів у вигляді даних податків. Тому з точки зору порядку зарахування митні платежі в основному є директивними, оскільки вони повним обсягом надходять до одного рівня – Державного бюджету.

Результати аналізу дохідної частини Державного бюджету України у 2013 та 2014 році показали, що частка податкових платежів у загальній структурі доходів становить 80,4 % та 82,5 % відповідно. В цьому аспекті також слід наголосити, що заплановане збільшення податкових надходжень у 2014 році в 1,15 рази більше по відношенню до показників попереднього року, в першу чергу за рахунок ПДВ. Окрім того, згідно аналізу податкових надходжень в структурі дохідної частини бюджету ми спостерігали збільшення надходжень від сплати ввізного мита у 2014 році в 1,1 рази у порівнянні з 2013 роком, не зважаючи на зниження надходжень від вивізного мита у зазначений період у 2,6 рази. Тим не менше, позитивна динаміка надходження митних платежів, на нашу думку, пов'язана з двома основними чинниками: 1) динамікою експортно-імпортних операцій; 2) удосконаленням діяльності митних органів України, а саме – підвищенням ефективності боротьби із «сірим імпортом».

Поряд з цим, система управління митною справою потребує здійснення низки заходів націлених на підвищення її ефективності, які в свою чергу мають забезпечити поряд з фіскальними ефектами й соціальні. Тому сьогодні актуальними можна вважати наступні кроки в сфері удосконалення процесів управління митною справою:

- покращення системи попереднього декларування. Сенс якої полягає в тому, щоб інформація про товари уже була у митних органів на момент їхнього оформлення;
- використання механізмів валютного контролю, зокрема, паспортів угод для попереднього нарахування митних платежів до моменту оформлення;
- внесення до документів даних, які б дали змогу перевірити законність і правильність оформлення на будь якому його етапі;
- удосконалення єдиної інформаційної мережі, яка б дозволяла в найшвидший термін перевірити правильність оформлення товарів за встановленим номером;

- широкий розвиток інституту митних брокерів і перетворення їх на справжніх податкових агентів зі сплати митних платежів;
- усунення легальних можливостей ухилення від сплати митних платежів за товари, це стане можливе завдяки виключенню ряду товарів з безмитної торгівлі.

Резюмуючи проведені дослідження варто зосередити увагу на таких двох аспектах:

По-перше, сьогодні органам державного управління митною справою необхідно усунути можливості використання ставок митного тарифу, призначених для стимулювання ввезення окремих товарів, недобросовісними учасниками ЗЕД. Можливо, слід передбачити більш широке використання ставок мита на товар залежно від його кінцевого призначення.

По-друге, потрібно оптимізувати абсолютний розмір ставок митних платежів, включаючи в необхідних випадках можливість коректування складових комбінованих ставок на окремі товари.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дубініна А. А., Сорокіна С. В., Зельніченко О. І. Митна справа. Підручник. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», Центр навчальної літератури, 2010. – 320 с.
2. Аркас М. М. Історія України–Русі / М. М. Аркас. – К.: Вища школа, 1991. – 390 с.
3. Дудчак В.І., Мартинюк О. В. Митна справа: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2002. – 310 с.
4. Ківалов С. В., Кормич Б. А. Митна політика України: Підруч. – Одеса: Юр. літ–ра, 2002. – 255 с.
5. Козырин А. Н. Таможенное право: Учебное пособие. М.: Спарк, 1995. – 250 с.
6. Науменко В. П. Применение таможенных режимов в Украине: теория и практика, рекомендации: Практик. пособие. – К.; Знання, 2005. – 430 с.
7. Лук'яненко О.В. Історія розвитку митної справи в Україні / О.В. Лук'яненко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lukyanenko.at.ua/_ld/0/22_gfv.pdf.
8. Пастух І.П. Митне право України : [навчальний посібник] / І. П. Пастух, О.В. Горбач – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2011. – 128 с.
9. Про митну справу в Україні : Закон України від 25 черв. 1991 р. // Відом. Верховної Ради України. – 1991. – № 44. – С. 575.
10. Бережнюк, І. Г. Структура інституціональних механізмів у системі управління митною справою / І. Г. Бережнюк // Вісн. Акад. митної служби України. – 2002. – № 3. – С. 65 – 69.
11. Липовська, Н. А. Митна служба в системі державної служби України / Н. А. Липовська // Актуал. пробл. держ. упр. : зб. наук. пр. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2005. – Вип. 1 (19). – С. 208 – 217.

12. Оболенський О. Ю. Державна служба / О. Ю. Оболенський. – К. : КНЕУ, 2006. – 468 с.
13. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495–VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
14. Про Міністерство доходів і зборів України : Указ президента України від 18.03.2013р. № 141/2013 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/141/2013/page>
15. Рисіч Й. Л. Митна справа в історії українського конституціоналізму / Й. Л. Рисіч // Митна справа. – 2000. – № 1. – С. 15–19.
16. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія / Пашко П. В. – Львів : ІРД НАН України, 2009. – 628 с.
17. Пашко П.В. Щодо термінів «митна політика» та «митна справа» / П.В. Пашко // Вісник Академії митної служби України. Серія «Економіка». – 2012. – №2(48). – С. 41–45.
18. Фурманець К. Чи сприятимуть зміни до Митного кодексу спрощенню міжнародної торгівлі? / К. Фурманець // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/ua/publications/comments/archive_2012/?pid=3336
19. Про деякі заходи оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 24.12.2012 р. № 726/2012 // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 238 (4882). – С. 2 – 3.
20. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Текст] // [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
21. Митний кодекс України: Закон України від 12.12.1991 р. № 1970–XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 16. – Ст. 203 (зі змінами) (втратив чинність).

22. Митний кодекс України: Закон України від 11.07.2002р. № 92– IV // Офіційний вісник України. 2002. – № 31. – Ст. 1444 (зі змінами) (втратив чинність).
23. Про внесення змін до Митного кодексу України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи: Закон України від 04.07.2013р. № 405–VII // Урядовий кур'єр. – 14.08.2013. – № 146. – С. 11 – 16.
24. Положення про Державну митну службу України], затверджене Указом Президента України від 12.05.2011 р. № 582/2011 // ОВУ. – 2011. – № 37. – Ст. 1514 (втратив чинність).
25. Положення про Міністерство доходів і зборів України, затверджене Указом Президента України від 18.03.2013 р. № 141/2013 // Митна газета. – 2013. – № 7. – С. 2 – 7.
26. Про внесення змін до Податкового кодексу України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи: Закон України від 04.07.2013 р. № 404–VII // Урядовий кур'єр. – 14.08.2013. – № 146. – С. 9 – 11.
27. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи: Закон України від 04.07.2013 р. № 406–VII // Урядовий кур'єр. – 14.08.2013. – № 146. – С. 12 – 16.
28. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 р. № 2464–VI // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 2 – 3. – Ст. 11 (зі змінами).
29. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755–VI // ОВУ. – 2010. – № 92. – Том 1. – Ст. 3248 (зі змінами).
30. Экономика. Толковый словарь. – М.: «ИНФРА–М», Издательство «Весь Мир». Дж. Блэк. общ. ред.: д.э.н. И.М Осадчая. – 2000. – 768 с.
31. Сороко В.М. Оцінка ефективності діяльності державних службовців / В.М. Сороко // Вісник державної служби України. – 2006. – № 2. – С. 20–26.
32. Тищенко А. Н. Экономическая результативность деятельности предприятий : монография / А.Н. Тищенко [и др.] ; Харьковский национальный экономический ун-т. – Х. : ИД «ИНЖЭК», 2005. – 143 с..

33. Суворов В.В. Окремі аспекти оцінки ефективності здійснення митної справи в Україні / В.В. Суворов // Митна безпека. – 2010. – № 2. – Серія «Економіка». – С. 107–115
34. Калінеску Т.В. Застосування збалансованої системи показників для оцінювання митної діяльності [Електронний ресурс]. / Т.В. Калінеску, І. В. Пономарьова – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua
35. Актуальні питання теорії та практики митної справи : монографія; за заг. ред.. І.Г. Бережнюка. – Хмельницький. : ПП Мельник А.А., 2013. – 428 с.
36. Дмитриев К. Индексаторы / К. Дмитриев // Бізнес. – 2013. – № 27 (1066). – С. 12–14
37. Про невідкладні заходи щодо прискорення здійснення економічних реформ [Електронний ресурс] : указ [видано Президентом України 12.06.2013 № 327/2013]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15800.html>
38. Митний Індекс Асоціації / Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://indices.eba.com.ua/ua/ci/>
39. Гребельник О. П. Місце і роль митних платежів у системі оподаткування зовнішньоекономічної діяльності підприємств / О. П. Гребельник // Освіта, менеджмент і бізнес: світовий вимір. – №2. – 2011. – С.4–8.
40. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2012 рік / Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitor%20Quarter%202012/KV_IV_2012_Monitoring_ukr.pdf
41. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
42. Інформаційно–статистична інформація [Електронний ресурс] // Міністерство доходів і зборів України. – Режим доступу : <http://minrd.gov.ua>

43. Гринкевич С. С. Податок на додану вартість у контексті непрямого оподаткування / С. С. Гринкевич, Г. В. Севастьянова, М. М. Голубка // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – вип. 19.12. – С. 178–186.
44. Закон України «Про державний бюджет України на 2013 рік» від 6 грудня 2012 року № 5515–VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5515-17>
45. Закон України «Про державний бюджет України на 2014 рік» від 16 січня 2014 року № 719–VII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/719-18>
46. Кабмін відстрочив зниження ставки ПДВ і знизив податок на прибуток до 18% / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/business/economics/3278348-kabmin-vidstrochuv-znyzhennia-stavky-pdv-i-znyzyv-podatok-na-prybutok-do-18>
47. Основні показники роботи підрозділів Львівської митниці за 2010 – січень–квітень 2013 рр.
48. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Головне управління статистики у Львівській області. – Режим доступу : http://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/inf_2009.php?ind_page=si
49. Наказ Міндоходів України «Про затвердження Положення про службу охорони праці апарату Міндоходів» № 418 від 28.08.2013 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/pro-minrd-ukraini/struktura-/apar/03-departament-infrastrukturi/povidomlennya/viddil-pojejnoi-bezpeki-mobilizatsiyn/ohorona-pratsi/povidomlennya/110166.html>
50. Наказ Міндоходів України «Про затвердження нормативних актів з питань охорони праці» № 191 від 21.06. 2013 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/pro-minrd-ukraini/struktura-/apar/03-departament-infrastrukturi/povidomlennya/viddil-pojejnoi-bezpeki-mobilizatsiyn/ohorona-pratsi/povidomlennya/101802.html>
51. Інструктажі з питань охорони праці / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://safety-rtc.com/view_post.php?id=264

52. Примірна інструкція з охорони праці при проведенні митного огляду залізничного транспорту та вантажів, що ними перевозяться ПІ 9.7.00–015–1999 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zerkalov.org.ua/node/3696>
53. Гребельник О.П. Митно–тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 696 с.
54. Вербицкий С.І. Япония в поисках новой роли в мировой политике. / С. Вербицкий. – РАН, Ин–т востоковедения. – М.: Наука, 1992. – 271 с.
55. Гребельник О.П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 566 с.
56. Міжнародна конвенція про спрощення й гармонізацію митних процедур від 18 травня 1973р. // Комп'ютерна правова система «Ліга:ЗАКОН» інформаційно–аналітичного центру «Ліга» (м.Київ) США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua/jurist/>
57. Рамочные стандарты безопасности и облегчения мировой торговли Всемирной таможенной организации // Всеукраинский юридический портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurconsult.net.ua/>
58. Винниченко І. Про перспективи розвитку гуманітарних та культурних польсько–українських взаємин // Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє. – К.: Вид–во українського фітосоціологічного центру, 2008. – Ч. II. – С.146–150.
59. Talaga A. Nowa Europa Wschodnia // Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej. – 2009. – № 3. – Офіційний сайт Польського інституту міжнародних справ <http://www.pism.pl>.
60. Гармаш Є.В. Міжнародне співробітництво з питань митної справи / Є.В. Гармаш // Митна справа. – 2013. – №5 (89). – С. 73–79.
61. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про співробітництво і взаємодопомогу у митних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo-law.kiev.ua/235431.html>

62. Україна – Польща: перспективи інтеграційних процесів: Програма Міжнародної конференції (25 листопада 2009 р.). – Київ, 2009. – 25 с.
63. Поліщук Л. Основні пріоритети співпраці українських і польських регіонів: реалії та перспективи. Транскордонне співробітництво //Економічний часопис–XXI. – 2008. – № 3–4. – С. 30–37.
64. Ільющин І.І., Ільющина О.І. Деякі теоретичні проблеми дослідження українсько–польських відносин // Вісник КСУ // Збірник наукових праць. – №32. – 2007. – С.37–47.
65. Ksiazek J. Stosunki Dwustoronne Polski (Ukraina) // Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej. – 2008. – № 3. – Офіційний сайт Польського інституту міжнародних справ [http:// www.pism.pl](http://www.pism.pl).
66. Інформація з офіційного сайту Міністерства доходів і зборів України. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/>
67. Програма економічних реформ України на 2010–2014 рр. „Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.
68. Указ Президента України від 14.04.2000 № 599/2000 «Про Стратегію реформування державної служби в Україні». – Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
69. Указ Президента України від 05.03.2004 № 278/2004 «Про Концепцію адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу». – Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
70. Концепція Державної цільової програми реформування державного управління та державної служби на 2011–2015 роки / Офіц. веб-сайт Голодержслужби України. Проект. – Режим доступу : http://www.guds.gov.ua/document/284913/koncept_ds.doc
71. Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади [Електрон. ресурс] : Указ Президента України від 28 лютого 2013 р.

№ 96/2013. – Режим доступу :

<http://www.president.gov.ua/documents/15486.html>.

72. Стратегічний план розвитку Міністерства доходів і зборів України на 2013–2018 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/869-2013-%D1%80>

73. Даньков Ігор. Удосконалення митного законодавства – діалог між владою та бізнесом / Ігор Даньков // [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-Article-MindohodovCouncil-Dankov-Customs-Jan-2014-Ukr/\\$FILE/EY-Article-MindohodovCouncil-Dankov-Customs-Jan-2014-Ukr.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-Article-MindohodovCouncil-Dankov-Customs-Jan-2014-Ukr/$FILE/EY-Article-MindohodovCouncil-Dankov-Customs-Jan-2014-Ukr.pdf)

Доходи Державного бюджету України на 2014 рік (тис. грн.)

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	Всього	Загальний фонд	Спеціальний фонд
	Разом доходів:	395 304 327,7	345 459 299,5	49 845 028,2
40000000	Офіційні трансферти	2 736 238,1	2 736 238,1	
41010100	Кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів	2 736 238,1	2 736 238,1	
	Всього доходів (без урахування міжбюджетних трансфертів)	392 568 089,6	342 723 061,4	49 845 028,2
10000000	Податкові надходження	326 273 655,7	303 275 789,0	22 997 866,7
11000000	Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	58 099 392,7	57 499 392,7	600 000,0
11010000	Податок на доходи фізичних осіб	8 478 392,7	8 478 392,7	
11020000	Податок на прибуток підприємств	49 621 000,0	49 021 000,0	600 000,0
13000000	Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів	14 338 089,0	14 338 089,0	
13010000	Збір за спеціальне використання лісових ресурсів	108 157,2	108 157,2	
13020000	Збір за спеціальне використання води	699 006,7	699 006,7	
13030000	Плата за користування надрами	13 530 925,1	13 530 925,1	
13030100	Плата за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення	1 061 243,3	1 061 243,3	
13030400	Плата за користування надрами континентального шельфу і в межах виключної (морської) економічної зони	116 639,2	116 639,2	
13030700	Плата за користування надрами для видобування нафти	4 890 674,4	4 890 674,4	
13030800	Плата за користування надрами для видобування природного газу	5 621 525,7	5 621 525,7	
13030900	Плата за користування надрами для видобування газового конденсату	1 840 842,5	1 840 842,5	
14000000	Внутрішні податки на товари та послуги	221 765 000,0	207 648 000,0	14 117 000,0
14010000	Податок на додану вартість	177 112 000,0	175 612 000,0	1 500 000,0
14010100	Податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	102 992 000,0	102 392 000,0	600 000,0
14010200	Бюджетне відшкодування податку на додану вартість грошовими коштами	-53 400 000,0	-53 400 000,0	
14010300	Податок на додану вартість з ввезених на територію України товарів	126 620 000,0	126 620 000,0	

14010700	Податок на додану вартість, що сплачується юридичними особами при здійсненні ними операцій з постачання власної виробленої продукції (молока, молочної сировини, молочних продуктів, м'яса, м'ясопродуктів, іншої продукції переробки тварин (шкур, субпродуктів, м'ясо-кісткового борошна), виготовленої з поставлених молока або м'яса в живій вазі сільськогосподарськими підприємствами, іншими юридичними і фізичними особами, у тому числі фізичними особами - підприємцями, які самостійно вираховують, розводять, відгодовують продукцію тваринництва	900 000,0		900 000,0
14020000	Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції), включаючи особливий податок на операції з відчуження цінних паперів та операції з деривативами	33 410 000,0	29 510 000,0	3 900 000,0
14030000	Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	11 243 000,0	2 526 000,0	8 717 000,0
15000000	Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	16 715 000,0	14 145 000,0	2 570 000,0
15010000	Ввізне мито	16 621 000,0	14 051 000,0	2 570 000,0
15020000	Вивізне мито	94 000,0	94 000,0	
17000000	Рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси	6 150 296,0	4 536 296,0	1 614 000,0
17010000	Рентна плата	1 727 496,0	1 727 496,0	
17010700	Рентна плата за транзитне транспортування трубопроводами природного газу територією України	1 534 755,1	1 534 755,1	
17010800	Рентна плата за транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами територією України	104 582,3	104 582,3	
17010900	Рентна плата за транзитне транспортування трубопроводами аміаку територією України	88 158,6	88 158,6	
17050000	Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками	2 614 000,0	1 000 000,0	1 614 000,0
17060000	Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності	1 808 800,0	1 808 800,0	
19000000	Інші податки та збори	9 205 878,0	5 109 011,3	4 096 866,7
19010000	Екологічний податок	4 096 866,7		4 096 866,7
19060000	Збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства	1 169 181,3	1 169 181,3	
19070000	Збір за користування радіочастотним ресурсом України	3 939 300,0	3 939 300,0	
19090000	Податки та збори, не віднесені до інших категорій	530,0	530,0	

Джерело: Закон України «Про державний бюджет України на 2014 рік» від 16 січня 2014 року № 719–VII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/719-18>

Доходи Державного бюджету України на 2013 рік (тис. грн.)

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	Всього	Загальний фонд	Спеціальний фонд
	Разом доходів:	351 164 635,3	304 481 410,3	46 683 225,0
40000000	Офіційні трансферти	1 589 152,0	1 589 152,0	
41010100	Кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів	1 589 152,0	1 589 152,0	
	Всього доходів (без урахування міжбюджетних трансфертів)	349 575 483,3	302 892 258,3	46 683 225,0
10000000	Податкові надходження	282 461 930,8	260 746 516,3	21 715 414,5
11000000	Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	66 132 050,3	65 099 742,3	1 032 308,0
11010000	Податок на доходи фізичних осіб	8 203 742,3	8 203 742,3	
11020000	Податок на прибуток підприємств	57 928 308,0	56 896 000,0	1 032 308,0
13000000	Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів	13 771 436,6	13 771 436,6	
13010000	Збір за спеціальне використання лісових ресурсів	102 376,8	102 376,8	
13020000	Збір за спеціальне використання води	656 722,2	656 722,2	
13030000	Плата за користування надрами	13 012 337,6	13 012 337,6	
13030100	Плата за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення	913 102,5	913 102,5	
13030400	Плата за користування надрами континентального шельфу і в межах виключної (морської) економічної зони	99 084,8	99 084,8	
13030700	Плата за користування надрами для видобування нафти	5 479 836,5	5 479 836,5	
13030800	Плата за користування надрами для видобування природного газу	4 391 922,4	4 391 922,4	
13030900	Плата за користування надрами для видобування газового конденсату	2 128 391,4	2 128 391,4	
14000000	Внутрішні податки на товари та послуги	176 431 750,1	160 646 143,6	15 785 606,5
14010000	Податок на додану вартість	135 679 750,1	133 039 143,6	2 640 606,5
14010100	Податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	91 169 418,3	89 178 811,8	1 990 606,5
14010200	Бюджетне відшкодування податку на додану вартість грошовими коштами	-59 500 000,0	-59 500 000,0	
14010300	Податок на додану вартість з ввезених на територію України товарів	103 360 331,8	103 360 331,8	

14010700	Податок на додану вартість, що сплачується юридичними особами при здійсненні ними операцій з постачання власної виробленої продукції (молока, молочної сировини, молочних продуктів, м'яса, м'ясопродуктів, іншої продукції переробки тварин (шкур, субпродуктів, м'ясо-кісткового борошна), виготовленої з поставлених молока або м'яса в живій вазі сільськогосподарськими підприємствами, іншими юридичними і фізичними особами, у тому числі фізичними особами - підприємцями, які самостійно вирощують, розводять, відгодовують продукцію тваринництва	650 000,0		650 000,0
14020000	Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	30 724 000,0	25 939 000,0	4 785 000,0
14030000	Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	10 028 000,0	1 668 000,0	8 360 000,0
15000000	Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	15 324 000,0	12 550 000,0	2 774 000,0
15010000	Ввізне мито	15 075 000,0	12 301 000,0	2 774 000,0
15020000	Вивізне мито	249 000,0	249 000,0	
17000000	Рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси	6 602 210,8	6 602 210,8	
17010000	Рентна плата	1 693 378,9	1 693 378,9	
17010700	Рентна плата за транзитне транспортування трубопроводами природного газу територією України	1 454 827,6	1 454 827,6	
17010800	Рентна плата за транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами територією України	164 744,1	164 744,1	
17010900	Рентна плата за транзитне транспортування трубопроводами аміаку територією України	73 807,2	73 807,2	
17050000	Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками	2 500 000,0	2 500 000,0	
17060000	Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності	2 408 831,9	2 408 831,9	
19000000	Інші податки та збори	4 200 483,0	2 076 983,0	2 123 500,0
19010000	Екологічний податок	2 123 500,0		2 123 500,0
19060000	Збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства	1 180 000,0	1 180 000,0	
19070000	Збір за користування радіочастотним ресурсом України	896 278,0	896 278,0	
19090000	Податки та збори, не віднесені до інших категорій	705,0	705,0	

Джерело: Закон України «Про державний бюджет України на 2013 рік» від 6 грудня 2012 року № 5515–VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5515-17>

**Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами Львівської області у
2013 році**

	Експорт		Імпорт		Сальдо
	тис.дол. США	у % до 2012р	тис.дол. США	у % до 2012р	
Усього	1290873,7	96,1	2655042,5	78,7	-1364168,9
Країни СНД	316202,8	97,9	362253,1	34,2	-46050,4
у тому числі					
Азербайджан	6869,0	111,3	401,2	2128,3	6467,8
Білорусь	58156,6	104,7	238562,2	26,4	-180405,6
Казахстан	38986,3	87,2	583,4	90,9	38402,9
Киргизстан	4120,0	85,4	853,1	75,2	3266,9
Молдова, Республіка	24598,8	96,2	4025,2	49,9	20573,6
Російська Федерація	173848,9	98,7	94903,7	82,7	78945,2
Туркменістан	6522,2	119,9	22712,5	76,9	-16190,3
Узбекистан	1676,8	69,6	211,9	531,4	1464,8
Інші країни світу	974670,9	95,5	2292789,4	99,1	-1318118,5
Європа	889579,9	116,5	1915718,8	100,4	-1026138,9
у тому числі					
Австрія	8525,5	138,8	47357,6	146,4	-38832,1
Албанія	5471,4	118,4	209,4	-	5262,0
Бельгія	9864,5	71,2	19186,2	54,9	-9321,8
Болгарія	2850,9	77,9	16735,2	126,3	-13884,3
Велика Британія	34602,3	79,5	54920,5	80,8	-20318,3
Греція	135,9	6,5	1668,1	62,0	-1532,1
Данія	85110,7	112,5	45671,6	106,1	39439,1
Естонія	1372,7	91,5	2579,9	135,0	-1207,2
Ірландія	663,1	219,2	1648,9	81,2	-985,8
Іспанія	4254,3	24,4	36567,6	73,3	-32313,4
Італія	23477,1	68,7	68122,8	88,4	-44645,7
Латвія	20338,7	101,0	13610,7	96,4	6727,9
Литва	14125,2	124,8	180617,2	129,0	-166492,1
Люксембург	19,8	26,7	2718,4	118,7	-2698,6
Нідерланди	11127,9	56,9	30014,0	76,9	-18886,1
Німеччина	169277,1	107,8	355807,6	102,0	-186530,5
Норвегія	130,5	112,8	1701,3	13,6	-1570,8
Польща	326817,0	144,9	762329,2	100,1	-435512,3
Португалія	16630,2	793,0	2068,9	68,7	14561,3
Румунія	17483,2	81,4	10362,5	57,7	7120,7
Сербія	10076,4	163,4	2097,4	105,2	7979,0
Словаччина	18404,6	89,8	42467,3	129,4	-24062,7
Словенія	556,1	116,1	8889,8	103,4	-8333,7
Угорщина	7383,4	69,6	69764,5	129,9	-62381,1
Фінляндія	144,1	367,9	14343,6	126,7	-14199,4
Франція	15162,4	86,7	31914,3	117,2	-16751,8
Чехія	73472,1	188,5	62815,7	103,2	10656,5

Швейцарія	4638,4	116,0	16157,5	46,3	-11519,2
Швеція	4665,7	103,7	11815,5	117,5	-7149,8
Азія	61482,8	30,9	239007,8	97,3	-177525,0
у тому числі					
Бангладеш	-	-	7995,8	189,5	-7995,8
В'єтнам	440,6	74,9	5147,3	80,3	-4706,6
Грузія	6769,1	111,8	0,0	0,2	6769,1
Ізраїль	1362,4	81,2	1560,8	68,8	-198,5
Індія	25152,8	26,5	20334,6	91,1	4818,1
Індонезія	78,6	118,1	6423,9	112,7	-6345,2
Ірак	4051,1	321,2	-	-	4051,1
Китай	5026,9	247,7	119167,9	98,9	-114141,0
Корея, Республіка	458,4	12,4	10420,9	67,8	-9962,5
Малайзія	185,5	168,6	10373,0	120,5	-10187,5
Об'єднані Арабські Емірати	3192,6	122,8	2200,3	1595,3	992,3
Пакистан	20,6	67,8	1726,9	63,5	-1706,4
Саудівська Аравія	1859,8	161,6	1571,5	263,0	288,3
Таїланд	4,6	-	1563,0	79,4	-1558,5
Тайвань, провінція Китаю	20,8	1,0	5010,3	115,5	-4989,5
Туреччина	8962,6	29,0	35532,1	89,1	-26569,5
Японія	1222,3	53,7	7011,8	111,1	-5789,5
Африка	18955,0	43,5	17898,2	78,8	1056,8
у тому числі					
Гана	1573,4	851,7	2315,5	89,6	-742,0
Єгипет	6829,8	23,1	1955,2	215,8	4874,6
Зімбабве	-	-	1913,4	46,7	-1913,4
Камерун	-	-	1367,1	117,9	-1367,1
Конго, Демократична Республіка	9775,5	2416,8	1715,6	98,2	8059,9
Кот-д'Івуар	-	-	1177,4	149,3	-1177,4
Нігерія	37,5	6,7	1158,4	2962,4	-1120,9
Південна Африка	80,4	1,6	2694,5	51,4	-2614,1
Америка	4617,9	74,9	119590,3	86,4	-114972,4
у тому числі					
Аргентина	4,0	5,2	2175,0	100,9	-2171,0
Бразилія	4,3	1,9	27722,5	71,3	-27718,2
Еквадор	-	-	38643,7	100,3	-38643,7
Канада	609,4	178,1	2472,5	47,9	-1863,1
Колумбія	324,8	-	1174,3	40,3	-849,5
Коста-Ріка	93,0	4972,3	2914,7	55,2	-2821,7
Мексика	34,6	17,0	1411,1	16,9	-1376,6
Панама	6,6	72,2	1252,1	82,7	-1245,5
США	3093,3	114,6	29338,0	135,3	-26244,7
Уругвай	1,1	-	9420,2	95,4	-9419,1
Чілі	96,0	19,3	1513,7	74,3	-1417,7
Австралія і Океанія	35,3	19,4	574,1	162,7	-538,8

Джерело: Статистична інформація [Електронний ресурс] // Головне управління статистики у Львівській області. – Режим доступу : http://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/inf_2009.php?ind_page=si